“Gewoon van mens tot mens”

100 jaar Vincentiusvereniging, 1910 - 2010

Hongerigen eten geven
Dorstigen drinken geven
Naakten kleden
Vreemdelingen herbergen
Zieken bezoeken
Gevangenen bezoeken
Doden begraven

Vincentius Vereniging

UDENHOUT EN BIEZENMORTEL

ISBN 978-90-78933-10-6
Uitgever “Vincentiusvereniging Udenhout - Biezenmortel” in samenwerking met “Stichting Heemcentrum ‘t Schoor Udenhout – Biezenmortel”
Drukkerij ELKA Tilburg
3 oktober 2010

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Op 6 oktober 2010 is het 100 jaar geleden, dat onze voorouders in Udenhout besloten hebben om een organisatie in het leven te roepen, die richting zou moeten geven aan de zorg voor de armen en minderbedeelden in onze Udenhoutse samenleving.

Nu zijn we 100 jaar verder. We moeten constateren dat zij een wijs besluit hebben genomen. Tegelijkertijd is het eigenlijk uitermate triest, dat we ook moeten vaststellen, dat er in onze moderne samenleving nog steeds mensen zijn die in armoede leven.
De afgelopen eeuw is er veel gebeurd op het gebied van de sociale zekerheid en zorg voor de armen. De wet- en regelgeving op dat terrein hebben een enorme ontwikkeling doorgemaakt. De overheid heeft geleidelijk de zorg voor de armen en de armoedebestrijding overgenomen van de particuliere hulpverlening zodat die voor iedereen toegankelijk is geworden.
Op zich is dat een uitermate goede ontwikkeling. Hulp ontvangen is daarmee een recht geworden, voor iedereen die in financiële problemen is geraakt.
De overheid kan vaak niet veel meer dan confectiewerk leveren. In veruit de meeste gevallen is dat ook voldoende. Er zijn echter mensen die niet in staat zijn om, ondanks alle inspanningen van de overheid, richting te geven aan hun eigen financiële situatie. Zij hebben behoefte aan maatwerk, aan een gerichte en persoonlijke benadering en begeleiding. Op dat terrein kan de particuliere hulpverlening nog uitstekend werk verrichten.
De ontwikkeling van de zorg van de overheid voor de armen en de ontwikkeling van de sociale zekerheid heeft tot gevolg gehad, dat de behoefte aan particuliere hulpverlening sterk is teruggelopen. Het is niet langer nodig om hulp te vragen; men kan gebruik maken van wettelijk recht. Dat betekent ook, dat veel mensen stopten met het financieel ondersteunen van de particuliere hulpverlening. De overheid zorgt immers overal voor en zij betalen toch belastingen, waaruit de overheid hulp kan verlenen. Het gevolg daarvan was, dat het aantal organisaties voor particuliere hulpverlening drastisch is verminderd. Alleen de financieel sterke organisaties konden blijven bestaan. Een aantal Vincentiusverenigingen werd opgeheven. De Vincentiusvereniging van Udenhout had een behoorlijk vermogen en bleef gelukkig bestaan. Wel was het zo dat de activiteiten gedurende diverse periodes sterk terugliepen. Dat was echter nog geen reden om de vereniging op te heffen. De besturen bleven het vermogen beheren, in de verwachting dat er nog wel ooit een tijd zou komen, dat we blij zouden zijn met het feit dat er ergens nog een potje was. Een potje waaruit hulp aan de armen en minderbedeelden zou kunnen worden verleend.
Nu in 2010 en 100 jaar na de oprichting zijn we inderdaad blij, dat we nog steeds mensen in onze samenleving een eind verder kunnen helpen in het streven naar een eigen zelfstandig bestaan.
In de afgelopen 100 jaar is er ook veel gebeurd op het terrein van de hulpverlening door de Vincentiusvereniging. De bedragen zijn groter geworden, de vorm is veranderd, er is meer aandacht voor de privacy van de mensen en er is meer discussie over de ontwikkelingen van de armenzorg. Er is meer ruimte voor persoonlijke aandacht.
De bestuursleden van onze Vincentiusvereniging zijn geen echte professionele hulpverleners, maar wel mensen met een positieve attitude. Zij maken deel uit van dezelfde samenleving als de mensen die hulp vragen, zijn ook ouders, hebben ook kinderen, hebben ook eigen problemen en eigen kansen. Vanuit die positie kan op een goede manier worden nagedacht over een probleemsituatie van medemensen en kan een vertrouwensband met de hulpzoekende worden opgebouwd die in een aantal gevallen mogelijk even belangrijk is als de financiële hulp die wordt verleend.
Ik denk dat in dit goedbedoeld amateurisme de kracht en mogelijk ook een soort professionaliteit van de Vincentiusvereniging ligt. Er is in elk geval een goede basis om de toekomst tegemoet te treden.

Het boek dat u nu in handen heeft, is geen spannende streekroman. Het is een bijna geschiedkundige beschrijving van de ontwikkeling van 100 jaar zorg voor de financieel minderbedeelden in het algemeen en in onze Udenhoutse- en Biezenmortelse samenleving in het bijzonder. U vindt in dit boek geen beschrijving van persoonlijke situaties, eenvoudigweg omdat daarover nooit iets is vastgelegd. De volstrekte anonimiteit is een basisbeginsel voor de Vincentiusvereniging, ook nu nog en dat zal altijd zo blijven.

Ik hoop dat er in de komende 100 jaar een moment komt waarop er geen specifieke zorg voor armen meer noodzakelijk is. Wij zullen ervoor zorgen, dat er tot dat moment een organisatie is, met voldoende vermogen om te kunnen helpen.

Namens het bestuur van de Vincentiusvereniging Udenhout en Biezenmortel dank ik de mensen van Heemcentrum ’t Schoor voor hun inzet om tot dit mooie boek te komen.

Henk Lommers
President Vincentiusvereniging Udenhout en Biezenmortel
3 oktober 2010

Hoofdstuk 1
De Tafel van de Heilige Geest

Brood delen aan het altaar
Armenzorg is van alle tijden en in onze christelijke cultuur gebaseerd op het Evangelie. Jezus heeft zijn apostelen er voortdurend op gewezen dat we moeten opkomen voor de zwakken in onze samenleving, voor de minderbedeelden die honger en dorst hebben, voor gevangenen, verstotenen, eenzamen. Jezus deed dat met tientallen verhalen zoals dat van de Barmhartige Samaritaan, de Verloren Zoon en de Samaritaanse vrouw. Jezus zelfde voegde ook de daad bij het woord en genas zieken. Op de laatste avond van Zijn leven gaf Jezus ons een teken, de tafel van brood en wijn, dat ons voortdurend oproept samen te delen.
Onze voorouders namen die oproep heel letterlijk. Zo was er in veel kerken een speciaal altaar, waaraan brood en kleding werden uitgedeeld aan de armen van de parochie. Dat was ook zo in de kerk van onze voorouders, de Oisterwijkse Sint Petruskerk. Dat altaar heette het altaar van de Heilige Geest ofwel de Tafel van de Heilige Geest ofwel de Heilige-Geesttafel. In die tijd was het gebruikelijk de H.Geest 'de vader van de armen' te noemen. Zo'n Tafel van de H.Geest was er niet alleen in Oisterwijk, maar ook in Den Bosch, in Moergestel, in Hilvarenbeek, overal.

Armentafels
Met deze armenzorg vervulde de kerk een belangrijke sociale functie. De uit de beter gesitueerde boeren en ambachtslieden gerekruteerde heilige-geestmeesters beheerden de instelling. Aanvankelijk stonden de Tafels van de Heilige Geest in de parochiekerken. Onder toezicht van de heilige-geestmeesters vonden daar de uitdelingen plaats. De armste inwoners kregen voedsel, een paar schoenen, kleding of een zak turf. Een enkele keer zorgde de Tafel ook voor onderdak. Dan zorgde de Tafel dat er een huis beschikbaar kwam waar de armen konden wonen. In de steden kreeg dat vaak een formeel karakter door de oprichting van een godshuis of gasthuis. Het initiatief kwam vaak van rijke inwoners, die voor zichzelf, hun familie, maar ook voor andere bewoners van de stad een voorziening wilden treffen voor het geval ze tot armoede vervielen. Ze waren er in soorten en maten, voor oude mannen en vrouwen, maar ook hospitalen, begijnhoven, pesthuizen, e.d. In de dorpen besteedde men de armen, die geen woonplaats meer hadden, vaak uit door ze in huis te plaatsen bij mensen die daarvoor een vergoeding kregen.

Na de Tachtigjarige Oorlog, beëindigd met de Vrede van Munster in 1648, kwam de rol van de katholieke kerk onder druk te staan. De protestantse overheid nam op steeds meer aspecten van het dagelijks leven de touwtjes in handen, zo ook bij de armenzorg. De heilige-geestmeesters kwamen niet meer uitsluitend uit de eigen katholieke gelederen, maar het waren meestal protestantse inwoners, aangesteld door het stads- of dorpsbestuur.

De Tafel van de Heilige Geest van Oisterwijk kennen we in de volksmond beter als de Oisterwijkse Arme, *den Osterwèèksen èèreme*.

Aangezien Udenhout en Berkel vanaf de Middeleeuwen tot de parochie Oisterwijk behoorden, vond het uitdelen aan de armen in beide dorpen vanuit Oisterwijk plaats. De heilige-geestmeester van Oisterwijk beschikte over de fondsen, hij regelde de uitdeling, hij sloot contracten af tot uitbesteding van armlastigen. Onder zijn toezicht vonden met Pasen en Kerstmis in de parochiekerk van Oisterwijk en op Schottelwoensdag in de kapel te Berkel uitdelingen van wijn en peperkoek plaats.
Schottelwoensdag, ook bekend als Schortelwoensdag en Schorselwoendag, is de woensdag vóór Pasen, als het luiden van de kerkklokken wordt geschorst tot Paaszaterdag. Het is de dag dat Judas in het Sanhedrin zijn diensten aanbood om Jezus te verraden. In de huidige Orthodoxe traditie is de woensdag vóór Pasen nog altijd een dag waarop gelovigen de ziekenzalving ontvangen.
De heilige-geestmeester had naast of onder zich een inwoner van Berkel of Udenhout (de zogenaamde aalmoezenier) die in beide dorpen de uitdelingen verrichtte. Deze aalmoezenier had geen deel aan de besluitvorming, hij voerde de toegewezen uitdelingen uit. Hij kreeg een afgepaste hoeveelheid van bijvoorbeeld rogge en klompen toebedeeld om te distribueren.

Er was door de eeuwen heen veel armoede….
De opbrengst van het land, de oogst van graan en alle andere gewassen was vroeger volledig afhankelijk van de weersomstandigheden en de beschikbaarheid van voldoende mest. Met de wisselende weersomstandigheden en het voorkomen van ziekten in gewassen en vee, was er met enige regelmaat hongersnood. In tijden van schaarste was er niet persé te weinig eten, maar de prijs van het voedsel was te hoog voor de inkomsten van mensen. Tel daarbij op dat er op gezette tijden oorlogen waren, vreemde troepen die door het land trokken en van dat land leefden, en er ontstaat een beeld van een samenleving die vaak gebukt ging onder gebrek aan voedsel.
Na de Vrede van Munster van 1648 had Nederland heel frequent oorlog met omringende landen zoals Frankrijk en Engeland, met als belangrijkste jaren 1672 tot 1674, 1702, 1706 en 1745 tot 1748. In 1672 vielen de Fransen de Meijerij binnen, beroofden inwoners van paarden en rundvee en legden brandschattingen op. Ze dreigden boerderijen in brand te steken als de boeren niet over de brug kwamen met geld, juwelen en goederen. In datzelfde jaar, 1672, moesten in opdracht van de Staten van Holland de bezaaide akkers worden vernietigd om de Fransen geen levenskans te bieden; maar die levenskans was voor de inwoners zelf net zo klein. In 1702 kwam de Meijerij weer onder brandschatting van de Fransen. De Franse troepen trokken plunderend rond. Evenzo in 1706. In 1748 bij de beslissende slag met Frankrijk lag de Meijerij vol buitenlandse legers, met alle gevolgen voor de plaatselijke bevolking. Bovendien zorgde de natuur voor vele jaren van grote honger. In 1723 mislukte de oogst. In 1739 was er hoog water, *hetgeen in veel dorpen van de Meijerij grote ellende veroorzaakte, wijl zij geheel onder water stonden, waardoor vele beesten verdronken, huizen wegspoelden en granen bedorven*. In 1741 mislukte de oogst en *was er honger als nooit tevoren*. Vreemdelingen, die de Meijerij bezochten, spraken onomwonden over de verschrikkelijke armoede die er heerste. Het voedsel bestond uit aardappelen met een beetje olie en azijn, grof brood van dikwijls meer zemelen dan meel, want het koren werd opgevoerd aan het vee. En toch was het vee na de winter vaak zo verzwakt, dat het met de berrie naar het land gedragen moest worden. Mensen hadden geen geld voor een beetje brandstof voor de winter. Strenge winters werden zeer gevreesd. Over 1716 staat geschreven dat *de strenge winter vele arme bewoners deed sterven*.

Vondelingenzorg
De Armentafel bekostigde ook de opvang van vondelingen. In 1740 werd in Udenhout een kind te vondeling gelegd. Het meisje kreeg de naam Mieke van de Wal. De armentafel bekostigde het levensonderhoud van de vondeling, die Mieke in de kost onderbracht in het gezin van Adriaan Geert van Broekhoven en Maria Jan de Ridder. Adriaan en Maria ontvingen 21 gulden en 10 stuivers per jaar aan kostgeld voor Mieke van de Wal. Behalve het kostgeld gaven ze ook geld uit voor kleding zoals een borstrok, hemden, een “kort jackxen”, kousen, voorschoot, broek, sokken, schoenen en mutsen. In 1749 werd voor het laatst kostgeld betaald voor Mieke van de Wal. In juli 1749 kreeg Adriaan van den Bosch 4 gulden, 4 stuivers en 12 penningen betaald voor het leveren van stof, voering en baleinen voor het maken van een stiklijf (keurslijf). De laatste uitgave betrof een gulden voor vijf mutsen en het nodige kant die Eijke de Ridder voor haar maakte. Vermoedelijk zal Mieke, toen ze een jaar of tien was, in staat zijn geacht zelf in haar kost te kunnen voorzien als meid.
Mieke van de Wal was blijkbaar een duidelijk geval. Maar de Oisterwijkse Arme geloofde niet elke aanmelding van een vondeling. Ze waren bang dat een familie een kind als vondeling meldde om op die manier ondersteuning van de Armentafel te verkrijgen. Dat gebeurde meer dan eens.

Een eigen armentafel in Udenhout
Afwijzingen van de hulpvraag door de Oisterwijkse armenmeester waren tekenend voor de verhouding tussen hen en de Udenhoutse bevolking. Hoewel de Udenhouters veel geld en koren opbrachten voor de Oisterwijkse Armentafel en zelfs in hun testamenten schenkingen vastlegden, hadden ze niets in te brengen in het bestuur. Oisterwijk besteedde alles aan de eigen armen. Getuigen verklaarden in een notariële akte, dat ouderloze kinderen uit Udenhout en Berkel bedelend langs de straten gingen en allang gestorven zouden zijn, indien zij niet door barmhartige dorpelingen waren ondersteund, want Oisterwijk liet ze rustig verkommeren. Voor overleden behoeftigen werd zelfs dikwijls een doodskist geweigerd en een schamele grijsaard van omtrent tachtig jaar oud doolde bedelend rond tot hij ziek werd en wekenlang in een tochtige schuur lag te zieltogen en tenslotte stierf.

Net zoals de Udenhouters zeker meer dan 100 jaar pogingen hebben gedaan om een zelfstandige parochie te worden, onafhankelijk van Oisterwijk, hetgeen uiteindelijk in 1723 lukte, zo hebben onze voorouders ervoor gevochten om ook een eigen Armenzorg te hebben. Er is een akte van 29 oktober 1610 waarin de borgemeesters en ingezetenen van Udenhout een verzoek indienen bij de pastoor, de heilige-geestmeesters en de schepenen van Oisterwijk "om hersteld te worden in hun oude rechten ten aanzien van de armenzorg". In 1717 deden de Udenhoutse regenten weer eens beklag bij de Raad van State. Nadat het proces enige jaren door de Oisterwijkse regenten was getraineerd, besliste de Raad van State in 1722 dat Udenhout en Berkel een eigen armenmeester zouden krijgen. Dat bleek een formele bevestiging van een al feitelijk bestaande situatie. De Udenhouters konden voortaan schenkingen doen aan een Udenhoutse instantie en hun nalatenschappen vielen niet langer ten deel aan Oisterwijk.

Vanaf 1721 is er in Udenhout een Armentafel en zijn er armenmeesters. Zij leggen dan verantwoording af over de bezittingen, de ontvangen schenkingen en de uitdelingen aan de armen. Nadat de Udenhoutse parochie onafhankelijk van Oisterwijk was, voerden onze voorouders ook juridische gevechten met Oisterwijk. Zo zijn er in de jaren 1734 tot 1736 processtukken van de Raad van Brabant, die getuigen van geschillen tussen Oisterwijkse en Udenhoutse armenmeesters over het recht van uitdelingen aan de armen van Udenhout. Je mag daar uit opmaken dat er in Udenhout armenmeesters waren, ongetwijfeld nauw verbonden aan de eigen parochie en dus ook werkend voor Berkel, dat in die tijd tot de Udenhoutse parochie behoorde, en uiteraard Biezenmortel.
Het is veelzeggend, dat de Udenhouters, in elk geval vanaf 1745, geen goederen meer schonken aan de Oisterwijkse Arme, maar aan de Udenhoutse Arme.

Hoe kwamen de Armentafels aan geld?
De armenzorg was bedoeld voor het tijdelijke welzijn van de minderbedeelden en voor het eeuwige welzijn van de weldoeners. Het geld kwam van particulieren. Natuurlijk met collectes in de kerk, maar in een vele grotere omvang door individuele schenkingen. Zo'n gift gaf je meer zekerheid in de hemel te komen, maar het gaf de schenker ook zekerheid dat, mocht hijzelf tot armoede vervallen, er in ieder geval voor hem iets te halen viel bij de Armen. Vaak bestonden schenkingen uit een akker, een weiland of een perceel bos of uit een jaarlijkse levering van rogge of hout. De Armentafel kon verkregen gronden verpachten, waarbij de pacht voor een zekere constante inkomstenstroom zorgde. In de eeuwenlange historie van de Oisterwijkse Arme zijn ook vele schenkingen uit Udenhout genoteerd. Slechts enkele voorbeelden ter illustratie: In 1364 schonk Jacob Snabben een erfpacht van een mud rogge uit anderhalve bunder akkerland te Udenhout, gelegen vlakbij de Hoeve Ten Heijst aan de Gommelsestraat. Henrik van den Passe beloofde in 1399 een erfpacht van 28 lopen rogge Oisterwijkse maat. Juut, dochter van wijlen Wijtman van den Dael genoemd de rademaeker, droeg in 1446 de vordering van een jaar pacht over aan de Tafel van de Heilige Geest in de kerk van Oisterwijk alsmede een erfpacht van vier lopen rogge op Sint Andries apostel uit twee stukken land te Udenhout.

De Oisterwijkse Arme was een periode eigenaar van de Kreitenmolen, zoals blijkt uit een akte van 1348. Jonkvrouw Christina, weduwe van Jan de Jonge, en haar kinderen Jan, Jacob en Elisabeth hebben ontvangen van de investiet van de kerk van Oisterwijk, heer Godefridus, en van de provisoren van de Tafel van de Heilige Geest in die kerk, een windmolen genoemd Creyten bij Udenhout, met de grond en met huis en hof bij de molen horend, door wijlen Lodewijk van den Heuvel (de Colle) aan de Tafel vermaakt voor de cijns aan de hertog met de voorwaarde dat jonkvrouw Christina en haar kinderen van cijnsbetaling vrij zijn in een jaar dat ze de molen willen herstellen, er afstand van doen of de molen door een ramp wordt getroffen.

Dankzij een schenking van Berthout Voghet – vóór 11 maart 1395 – aan de kerk en de armeninstelling van de parochie van Oisterwijk, was een hoeve met grond in de Mortel lange tijd tot ver in de 20e eeuw, de oudste en grootste bezitting van de Oisterwijkse Arme. In de loop der jaren ontstonden op het grondgebied van de Oisterwijkse Arme in de Mortel drie boerderijen, waar zo'n 40 jaar geleden de families De Bakker, Van de Wouw en Van Wagenberg boerden. De families pachtten de boerderijen van vader op zoon. In gesprek met Koos, Kees en Noud van de Wouw kwamen de herinneringen op

tafel. Driek Schoenmakers, bestuurslid van de Oisterwijkse Arme, kwam één keer in de twee, drie weken eens langs om te horen of er mankementen waren. Driek nam die mee ter bespreking in de eerstvolgende bestuursvergadering en doorgaans volgde vrij snel actie. Een keer per jaar kwam het hele bestuur een bezoek brengen, Driek Schoenmakers natuurlijk, schoenfabrikant Berkelmans, Ad van der Eerden, Kees Denissen en Nölleke van den Berg. Elk jaar volgden ze dezelfde route. Eerst bij De Bakker, waar ze een borrel dronken, dan naar Van Wagenberg, waar ze nogmaals een borrel dronken, en als laatste naar Van de Wouw, waar ze een koffietafel kregen. Dan trok men de zondagse kleren aan, het goede servies kwam op tafel en werden de heren rijkelijk gefêteerd met witte melkmik, krentenbrood en eieren. De Oisterwijkse Arme was een goede verhuurder. Bij de zilveren bruiloft van Frens (Laurentius) van de Wouw kreeg hij een ingrijpende verbouwing cadeau en kwam er in plaats van den herd een royale woonkamer en een grote voor die tijd moderne keuken. Voor de drie boerderijen in de Kleine Mortel werd steeds voor twaalf jaar een pachtovereenkomst gesloten, die moest worden goedgekeurd door de Grondkamer. Eind jaren tachtig hebben de bewoners hun boerderijen kunnen kopen. Tien jaar later verkocht de Oisterwijkse Arme alle grond aan projectontwikkelaar Van der Weegen.

De Tafel van de Heilige Geest van ‘s-Hertogenbosch
Net zoals Oisterwijk en alle parochies kende ook Den Bosch een Tafel van de Heilige Geest, die in de loop der jaren door de Udenhouters rijkelijk is voorzien van schenkingen. Meer dan de Oisterwijkse Arme had de Bossche Tafel van de Heilige Geest bezittingen in Udenhout en Biezenmortel. Bosschenaren waren eigenaar van hoeven in Udenhout, door aankoop of huwelijk. Of Udenhouters hadden familie in Den Bosch omdat hun (voor)ouders naar de grote stad waren getrokken om daar hun heil te zoeken.
De boerderij aan de Winkelsestraat 3 draagt de naam Vossenhoeve en dateert volgens de verglaasde stenen in de kopgevel uit 1841. Deze boerderij was vroeger samen met de boerderij Winkelsestraat 1 eigendom van de Bossche Tafel van de Heilige Geest. Die instelling had in de Middeleeuwen al een verpachte hoeve op deze plaats. In de negentiende eeuw werd de boerderij verkocht aan de grootgrondbezitter Heiliger van Iersel die verschillende boerderijen bezat in de Winkelsestraat.
In de buurtschap 't Hooghout bezat de Bossche Tafel van de Heilige Geest twee boerderijen, namelijk aan de Hooghoutseweg 15 en 17/19. De Bossche Tafel verkocht beide boerderijen in 1763. In de daarbij behorende akte staat vermeld dat de Bossche Tafel dit goed sinds mensenheugenis in bezit heeft gehad. Begin negentiende eeuw waren beide boerderijen in bezit van de Bossche familie Watrin, familie van de Udenhoutse pastoor Watrin.
Ook had de Bossche Tafel een hoeve aan de Biezenmortelsestraat, die ook in 1763 is verkocht. Deze hoeve wordt dan omschreven als *een hoeve en landerijen met sijn potinge houtwassen en geregtighe in den Biesenmortel bestaande in een woonhuijs, schuur, schop, varkenskooij, bakhuijs, leedig huijs, hof, boomgaart en aangelegen erfenisse en teulland elke aan elkandere.* Ten tijde van de verkoop was de hoeve verhuurd aan de weduwe Jan Daniels van Zon.
Tot slot bezat de Bossche Tafel nog een hoeve aan de Groenstraat bij het Endeke, langs de Winkelse steeg, die Jan Janse Raijmakers in 1763 kocht.

Naast de Tafel van de Heilige Geest had ’s-Hertogenbosch nog vele andere gasthuizen. Ook enkele van hen bezaten hoeven in Udenhout. Op 16 maart 1497 heeft Agnees van den Broek haar testament opgemaakt. Kort daarna is zij overleden. In het testament werd uitgesproken dat haar bezit moest worden verkocht om de hoeve het Hooghout te kunnen kopen. De pachtopbrengsten van de hoeve op het Hooghout moesten ten goede komen van een vrouwengasthuis. Dat gebeurde dan ook. Agnees “wil dat deze vrouwenpersoonen hebben sullen een hoeff geheiten Hoochout, met haere toebehoerten ende metten beesten alsoe se die laet gebruyckt, ende daer sullen deze negen vrouwenpersoonen aff leven”. Zo verkreeg de hoeve op het Hooghout de naam “de Gasthuishoeve”. De hoeve werd verhuurd aan boeren, die pacht moesten betalen. De opbrengsten waren voldoende om negen arme vrouwen in Den Bosch te onderhouden. De gasthuishoeven bleven bestemd voor het vrouwengasthuis tot aan 1854, al bij al 250 jaar lang. We vinden er thans Landpark Assisië.

Hoofdstuk 2
Congregaties voor liefdadigheid

De Franse Revolutie zorgde voor nieuw elan voor armenzorg. In de loop van de 19e eeuw ontstonden ontelbare instellingen voor liefdadigheid.

Rechten van de mens
Een van de verworvenheden van de Franse Revolutie (1789) was het nieuwe denken over rechten van mensen. 'Onderdanen' werden 'burgers' en burgers hadden bijvoorbeeld het recht om eigen organisaties op te richten en eigen bestuurlijke verbanden te smeden. Zo was ook een basis gelegd voor tal van initiatieven om organisaties op te richten met het doel medemensen actief te helpen, congregaties van zusters, fraters en broeders, die zich inzetten voor onderwijs, ziekenzorg, opvang van wezen, armen, gevangenen of ouderen. In Frankrijk zagen in de eerste helft van de negentiende eeuw vierhonderd congregaties het levenslicht. In Nederland werd het recht om eigen organisaties op te richten pas in de grondwet van 1848 verankerd, maar al eerder werd het oprichten van congregaties oogluikend toegestaan.

Een wezenlijk deel van de katholieke opleving midden negentiende eeuw was, naast de veranderde politieke situatie, te danken aan het ontstaan en terugkeer van religieuze orden en congregaties. De negentiende eeuw werd onder andere gekenmerkt door nieuwe stichtingen en hierbij ging het vooral om actieve congregaties. Niet alleen religieus maar ook sociaal bewogen, zetten zij zich in voor een aantal maatschappelijke taken zoals onderwijs aan kinderen, opvang van verwaarloosde kinderen en verpleging van zieken. Een dergelijke dienstverlening was hard nodig, want in deze tijd van industrialisatie, kinderarbeid en armoede, waren er nauwelijks voorzieningen van staatswege. Dit werk van actieve congregaties breidde zich zo sterk uit, dat in het begin van de twintigste eeuw in katholieke streken zo goed als alle onderwijs en ziekenverzorging in katholieke handen waren van broeders, fraters en zusters. In de eerste helft van de twintigste eeuw heeft Nederland een belangrijke personele bijdrage geleverd aan het missiewerk. Tussen 1920 en 1930 steeg het aantal priestermissionarissen van 326 naar 597, en tussen 1931 en 1940 naar 1390. In 1953 bestond het Nederlandse missiepersoneel uit 7548 priesters en religieuzen.

Actieve congregaties
Voor al de broeders, fraters, zusters en missionarissen vormden de werken van barmhartigheid een belangrijke inspiratiebron. Zes van de zeven werken van barmhartigheid zijn gebaseerd op de woorden van Christus volgens het Evangelie van Matteüs: *Want Ik had honger en gij hebt Mij te eten gegeven. Ik had dorst en gij hebt Mij te drinken gegeven. Ik was vreemdeling en gij hebt Mij opgenomen. Ik was naakt en gij hebt Mij gekleed. Ik was ziek en gij hebt Mij bezocht. Ik zat in de gevangenis en gij hebt Mij bezocht* (Matteüs 25, 35-36). Paus Innocentius III (1198-1216) voegde daaraan in het jaar 1207 een zevende werk van barmhartigheid toe: *de doden begraven*. Het is ontleend aan het Bijbelboek Tobit, waarin naast twee bekende, ook door Christus genoemde werken van barmhartigheid, speciaal de zorg voor de overledenen wordt benadrukt. *Ik gaf brood aan de hongerigen en kleren aan de naakten; als ik het lijk van een volksgenoot buiten de muren van Ninive zag liggen, dan begroef ik het* (Tobit 1.17).

Er zijn tientallen verhalen uit die tijd over mensen die het voortouw namen, die iets wilden doen voor de maatschappelijke noden, de daad bij het woord voegden en zelf de handen uit de mouwen staken. Den Bosch kende al in 1818, amper 25 jaar na de Franse Revolutie, een initiatief van enkele Bossche dames die zich het lot aantrokken van dakloze zwerfkinderen. In 1842 zorgde de groep al voor 208 kinderen die zij onderbrachten bij gezinnen. Dat kleine gezelschap ongetrouwde vrouwen, vanaf 1820 wonend in het pand aan de Choorstraat, vormde de eerste in de reeks van actieve congregaties, die tussen 1820 en 1850 in Brabant het licht zagen. In 1832 stichtte de Tilburgse pastoor Zwijsen een *associatie van juffrouwen*, elf jaar later gevolgd door een voor *jonge mannen*. Later leren we deze kennen als de *Congregatie van de zusters van Liefde*, ook wel genoemd: de *zusters van O.L.Vrouw Moeder van Barmhartigheid* ofwel de *zusters van de Oude Dijk* en als de *Congregatie van de fraters*

van O.L.Vrouw Moeder van Barmhartigheid ofwel de *fraters van Tilburg*. Zij hielden zich in hoofdzaak bezig met onderwijs, aanvankelijk vooral aan arme kinderen. Zwijsen en vele anderen waren bewogen door de schrikbarende nood van een omvangrijke onderklasse van mensen: bittere armoede, vaak levenslange werkloosheid, gebrek aan elementair onderwijs, verkrotte huisvesting, sociale uitstoting, epidemieën en gezinsproblemen.
Zo ontstonden ook de congregaties van de zusters van ondermeer Oirschot, Dongen, 's-Hertogenbosch, Etten, Breda, Tilburg, Roosendaal, Oosterhout, Heythuysen, Schijndel, Oudenbosch, Bergen op Zoom, Oisterwijk, Veghel, Gemert en Neerbosch, en bijvoorbeeld ook van de *broeders Penitenten* in Boekel.

Daarnaast vestigden zich tientallen buitenlandse congregaties in Nederland. De *zusters van Carolus Borromeüs* kwamen uit Trier naar Den Bosch en namen de zorg voor de zieken op zich. Ook de *broeders van Joannes de Deo* kwamen uit Duitsland hier naar toe. Vanuit het Belgische Ronse kwamen de *zusters van Goede Werken*, die vanaf 1853 de zorg op zich namen voor de krankzinnigen in *Reinier van Arkel*, de oudste psychiatrische inrichting van ons land, en later ook in Vught. Een halve eeuw later kwamen uit Frankrijk de *chanoises regulières de Sint-Augustin* (Regina Coeli) en de *broeders de la Salle*, verdreven door antiklerikale wetten in Frankrijk in 1903. Zowel de chanoises als de broeders hielden zich bezig met onderwijs.

Vincentius a Paolo
De heilige Vincentius a Paolo was een man die al tijdens zijn leven en vooral ook na zijn dood velen inspireerde tot liefdewerk. Ook veel congregaties zoals hiervoor beschreven. Zo hebben de Zusters van de Choorstraat hun klooster aan de Udenhoutse Schoorstraat vernoemd naar de heilige Vincentius.

Vincentius werd op 24 april 1581 als derde in het eenvoudige gezin Depaul geboren te Pouy bij Dax, dat sinds 1828 is omgedoopt in St-Vincent-de-Paul. Hij studeerde theologie aan de universiteit van Toulouse en hij werd op 23 september 1600 tot priester gewijd. Tijdens een zeereis werd hij door Turkse zeerovers gevangen genomen, waarna hij twee jaar lang slaaf was in Tunis. Na zijn ontsnapping in 1609 was hij pastoor van Clichy Parijs, van Gannes aan de Somme en van Châtillon-les-Dombes. Daar leerde hij de ware armoede kennen, zowel materieel als geestelijk, en besloot zich het lot van de armen aan te trekken. In de maand augustus van 1617 stichtte hij zijn eerste Broederschap van de Liefde ('Confrérie de la Charité'). Het principe daarvan was dat de rijkere bevolking geld gaf aan vrijwilligers, die op hun beurt de armen ondersteunden. Vanaf 1620 preekte hij volksmissies op het platteland en stichtte hij geleidelijk aan steeds meer Broederschappen van de Liefde. Hij bleef zelf steeds maar kort om in een plaats een broederschap op te richten. Na twee weken verliet hij de plaats weer, ongemerkt, om eerbetoon te voorkomen. In 1625 stichtte Vincentius de orde van de Lazaristen, een missieorde vernoemd naar hun eerste klooster, het voormalige melaatsenhuis St.-Lazare. Vincentius groeide uit tot een man van de naastenliefde.

Conférence de Charité
Net zoals initiatieven van bewogen mensen leidden tot de vele congregaties van zusters, broeders en fraters en geïnspireerd door de heilige Vincentius, is de Vincentiusvereniging ontstaan.

Het was 10 april 1833. Parijse studenten richtten de "Conférence de Charité" op en reageerden hiermee op de enorme ellende in de grote steden en op het platteland. Zij namen de uitdaging aan om in de praktijk waar te maken, dat het Evangelie van de naastenliefde tot concrete actie van medemenselijkheid moest leiden. Het was een antwoord op het verwijt van niet-katholieke medestudenten dat zij wel mooi konden praten over het Evangelie, maar er in de dagelijkse levenspraktijk niets van waarmaakten.
De stichter van de St.-Vincentiusvereniging was Italiaans van geboorte. Frédéric Ozanam zag als jongste van vijf kinderen het levenslicht in Milaan op 23 april 1813. Zijn familie was afkomstig van Lyon en in 1815 keerde die naar Frankrijk terug. Vader Ozanam, een arts, stierf in 1837 en de moeder overleed twee jaar later. De 18-jarige Frédéric ging aan de Sorbonne rechten en letteren studeren en het was in de Franse hoofdstad dat hij met 5 andere medestudenten de eerste 'Liefdadigheidsconferentie' oprichtte. Frédéric Ozanam zou later zelf aan deze beroemde universiteit doceren (doctoraat in 1836) en wel van 1841 tot 1852. Hij huwde in 1841 met Amélie Soulacroix en in

1845 werd hun dochtertje Marie geboren. Hij stierf op 8 september 1853, pas veertig jaar oud, in Marseille op de terugreis van een rustkuur in Italië.
Ozanam heeft niet kunnen vermoeden, dat zijn initiatief tot daadwerkelijke en georganiseerde naastenliefde zo zou aanslaan. Uit de Conférence de Charité groeide een beweging, die zich allereerst in Parijs en spoedig daarop in geheel Frankrijk snel verbreidde. Die beweging kreeg de naam: “De Vincentiusvereniging”. Het was geen congregatie van religieuzen, maar leken vonden in de Vincentiusvereniging een organisatie om in de geest van die tijd zich in te zetten voor de minderbedeelden. Dat gebeurde dan ook op grote schaal. De eerste Vincentianen zochten arme mensen op, hielpen hen aan kleding, eten en verwarming; zij verzorgden zieken en ouderen. De vereniging, die zich direct al kenmerkte door concrete daden van hulpverlening, verspreidde zich snel in andere Europese landen. Die verspreiding ging ook in Nederland vlot, want al in oktober 1846 was het nodig een landelijk overkoepelende raad te vormen als samenbindend en leidinggevend verband voor alle plaatselijke verenigingen.
Paus Johannes-Paulus II heeft op 22 augustus 1997 Frédéric Ozanam zalig verklaard.

Uit het 'Verslag van de Oprigting der éérste Conferentie van de Vereeniging van den H. Vincentius a Paulo in Nederland' blijkt, dat P.W.J. de Vetter uit Den Haag in oktober 1845 tijdens een bezoek aan een vriend in Mechelen kennis maakte met een lid van de Vincentiusvereniging aldaar. De vereniging was al sinds 1842 actief in België. Deze kennismaking leidde ertoe dat De Vetter op 10 februari 1846 met drie vrienden in zijn woonplaats een afdeling oprichtte, naar het Franse voorbeeld conferentie geheten. In hetzelfde jaar meldde deze conferentie zich aan bij het internationaal verband en werd zij geplaatst onder de Algemene Raad in Parijs. Het Haagse voorbeeld vond spoedig navolging in andere plaatsen. Al in het oprichtingsjaar volgden stichtingen in Delft, Leiden en Vlaardingen, en in de daarop volgende jaren breidde de vereniging zich uit over heel Nederland. De conferenties waren meestal gebonden aan een parochie.
Het lidmaatschap was in principe voorbehouden aan mannelijke leken van onbesproken gedrag. Priesters waren welkom als werkend lid, maar men vond het niet wenselijk dat zij bestuurs- of erefuncties bekleedden. Vrouwen waren van lidmaatschap uitgesloten, want het werk dat verricht moest worden en de omstandigheden waarin dat moest geschieden, achtte men voor dames niet geschikt. Pas in 1948 werden na toestemming van de Algemene Raad te Parijs vrouwenconferenties opgericht. Gemengde conferenties ontstonden tien jaar later, nadat het Nederlands episcopaat hiervoor schoorvoetend toestemming had verleend.

Kenmerkend voor het Vincentiuswerk was de benadering van de problemen. Vanuit de gedachte van zelfheiliging dienden de leden, of confrères zoals men elkaar noemde, zich persoonlijk betrokken in te zetten. Zij bezochten zelf arme gezinnen in hun omgeving. Zij hoopten door regelmatig huisbezoek een vertrouwensrelatie op te bouwen en door middel van, zo zouden wij nu zeggen, persoonlijke begeleiding de gezinnen niet alleen materieel te helpen, maar ook op een 'hoger zedelijk peil' te brengen, dat wil zeggen: ze er maatschappelijk en religieus weer bovenop te helpen. Materiële ondersteuning diende eigenlijk slechts als een eerste hulpmiddel. Deze hulp werd meestal verleend in de vorm van huisraad en bonnen voor etenswaren of kleding.
De combinatie van het principe van de persoonlijke huisbezoeken enerzijds en het streven om verder te reiken dan alleen maar materiële steun anderzijds had belangrijke consequenties. De sociale misstanden waar men in het werk op stuitte, bleken vaak niet alleen - of helemaal niet - aan het afzonderlijke gezin te wijten te zijn, maar een structurele oorzaak te hebben. Dit inzicht - dat voor de tamelijk deftige Vincentianen wel een eye-opener geweest moet zijn - leidde tot een grote diversiteit aan activiteiten, die weliswaar in het spraakgebruik van die tijd werden aangeduid als liefdewerken, maar die in feite de eerste aanzetten vormden voor de maatschappelijke emancipatie van de laagste sociale klassen. In dat opzicht mag men het Vincentiuswerk wel beschouwen als het 'voorwerk' voor hun zelfemancipatie in met name de katholieke arbeidersbeweging. De oudste, Haagse afdeling stichtte al in 1849, vier jaar na haar oprichting, een Vincentiusschool, die binnen een jaar al 300 leerlingen telde. In de loop van de negentiende en twintigste eeuw werden in talrijke plaatsen onder meer scholen, bibliotheken, spijskokerijen en kledingmagazijnen gesticht.
Maar de Vincentianen begaven zich ook op het terrein van de kinderbescherming, de gezinsvoogdij, de jeugdzorg, de werkverschaffing en de reclassering. In de periode 1897-1901 had de vereniging zelfs

een RK Idiotengesticht te Oss, waar - blijkens de notulen van de oprichtingsvergadering - de verpleging van de 'idioten' moest geschieden zonder dwangmiddelen.

Het inzicht dat het niet alleen ging om individuele, maar meer nog om structureel-maatschappelijke problemen, won in Nederland in de loop van de twintigste eeuw veld en vond zijn neerslag in een steeds uitgebreidere sociale wetgeving. In 1947 werd met de invoering van de Noodwet Ouderdomsvoorziening het fundament gelegd van de naoorlogse verzorgingsstaat. Daardoor kregen de Vincentiaanse liefdewerken de naam achterhaald te zijn. Ondersteuning was van caritas tot recht geworden. Ook binnen de vereniging won de idee meer en meer terrein dat 'het heertje met de hoge hoed, dat telkens in ons naar voren komt' - volgens het gedenkboek van 1996 een veel gebezigde typering van de Vincentiusvereniging - eruit moest.
De heroriëntatie en het gegeven dat de schrijnende armoede bijna geheel verdween als gevolg van de lage werkloosheid in de jaren vijftig, leidden tot een teruggang van het ledental van de conferenties. Het proces van deconfessionalisering knaagde bovendien aan de fundamenten van het Vincentiuswerk. De invoering van de Algemene Bijstandswet in 1965 leidde zelfs tot een sterke terugval. Telde de vereniging in 1963 nog 7625 leden, in 1967 was dit aantal bijna gehalveerd tot 4100.

Overzicht van de landelijke activiteiten:
<u>Armoede</u>
Helpen waar armoede is. Vooral directe hulp, maar ook begeleiding, schuldsanering, de weg wijzen naar sociale diensten, etc.
<u>Caravanproject</u>
Een vakantie in een stacaravan bieden aan mensen, die om financiële redenen nooit met vakantie kunnen en aan mensen die er om andere redenen nodig eens uit moeten.
<u>Dak- en thuislozen</u>
Directe opvang overdag, ’s avonds of ’s nachts, voor korte of wat langere tijd.
<u>Culturele minderheden</u>
Directe opvang, zoeken naar huisvesting en werk, geven van taallessen, meehelpen bij het ingroeien in de Nederlandse samenleving.
<u>Vluchtelingen en asielzoekers</u>
Betrokken bij de opvang van vluchtelingen en asielzoekers. Vaak gaat het om het vinden van onderdak en het inrichten daarvan.
<u>Aidsproject</u>
De Vincentiusvereniging Nederland kent een Permanent Beraad inzake aids. Tot de activiteiten behoren directe hulp aan drugsverslaafden met aids, het realiseren van een inloophuis en ondersteuningscentrum, het inrichten van tijdelijke woonplaatsen, bewustwordingsactiviteiten.
<u>Kringloopmagazijnen</u>
Een voorbeeld hiervan is de Vincentshop in Tilburg.

Op dit moment telt de Nederlandse organisatie nog 72 afdelingen. Eén daarvan in Udenhout.

Hoofdstuk 3

De Udenhoutse Vincentiusvereniging in de 20e eeuw

Burgerlijk Armbestuur

De Heilige Geesttafels werden in 1796 afgeschaft door de Franse bezetter en ze werden vervangen door een gemeentelijke dienst met de naam "Bureel van Weldadigheid" (Bureau de Bienfaissance) en een Commissie van de Burgerlijke Godshuizen. De armenzorg werd gebureaucratiseerd. De arme gezinnen werden aan een nauwlettend toezicht onderworpen. De Burelen van Weldadigheid werden op hun beurt afgeschaft in 1925 en werden vanaf dan "Kommissie van Openbare Onderstand" genoemd. De Burelen van Weldadigheid en de Kommissie van Openbare Onderstand behielden in de volksmond de naam Armbestuur of Burgerlijk Armbestuur, een dienst van de gemeente.
De pastoor werkte actief mee aan het Armbestuur. Op 11 februari 1905 is er een gezamenlijk schrijven van pastoor en burgemeester om een halfjaarlijkse collecte aan de deur in te voeren, te weten omtrent Allerheiligen en omtrent Lichtmis, ten bate van het Burgerlijk Armenbestuur. Pastoor en burgemeester benoemden de vrijwillige collectanten. De eerste collecte bracht f.778,- op. Een van de activiteiten van het Burgerlijk Armbestuur was het uitdelen van kleding aan arme kinderen. Dat gebeurde met enige ophef op school.

Pastoor Van Eijl

Het was intussen de tijd van het Rijke Roomse Leven. In 1862 al was Huize Felix gebouwd voor ouderenzorg en voor katholiek onderwijs aan meisjes, in 1901 kwamen de fraters naar Udenhout voor katholiek onderwijs aan jongens en in 1903 bouwden de broeders Penitenten Huize Assisië. In 1903 ook volgde de benoeming van Petrus van Eijl tot pastoor van Udenhout. Hij was een karakteristieke dorpspastoor uit die periode. Hij koesterde zijn zeer Roomse parochie en dat kon naar zijn opperste overtuiging het best als alle maatschappelijke activiteiten werden bestuurd vanuit de pastorie en niet vanuit het gemeentehuis. In de eerste jaren na zijn benoeming in 1903 werkte pastoor Van Eijl nog nauw samen met burgemeester Van Heeswijk op het gebied van culturele voorzieningen, sociale zorg en jongerenwerk. Maar allengs nam de pastoor steeds meer initiatieven vanuit zijn parochie. Zo kwam er een parochiële jongerenactiviteit, het Sint-Jozefpatronaat, de kapelaan was directeur van de bibliotheek en later was het ook de pastoor die aan de bakermat stond van voetbalvereniging S.S.S.

Pastoor en burgemeester leefden als Don Camillo en Peppone. Burgemeester Van Heeswijk en pastoor Van Eijl waren beiden sociaal zeer begaan, maar ze wisten elkaar niet te vinden in het Rijke Roomsche Leven. De pastoor hield het dorp in een soort houtgreep met zijn strakke beleid aangaande sluitingstijden, kermis, dansen, geen vrouwen in het café en gescheiden toneeluitvoeringen voor mannen en vrouwen. Pastoor Van Eijl schreef zelf dat Udenhout gunstig afstak bij de andere landelijke gemeenten in het bisdom. Udenhout was roomser dan de paus, voor burgemeester Van Heeswijk te rooms. En dat heeft hij nooit willen accepteren. De burgemeester vond bondgenoten in de huisarts en de kasteelheer om activiteiten te organiseren zoals de kermis, om een feestzaal te bouwen achter café ’t Centrum en om verenigingen te steunen, die niet aan de parochie waren gebonden, zoals de fanfare, de zang- en toneelvereniging en de eerste voetbalclub Udenhout Vooruit. Op 7 oktober 1907 las Van Eijl van het altaar af dat het vrouwen verboden was naar een matinee van de zang- en toneelvereniging op kermismaandag te gaan. Hij deed de oproep *om in eere te houden het goede plaatselijk gebruik dat reeds zovele jaren Udenhout tot grote eer verstrekt*.

Tegen deze achtergrond had pastoor Van Eijl de wens om ook de armenzorg te regelen vanuit de parochie. Op 25 december 1904 al schreef pastoor Van Eijl in zijn dagboek dat hij in zijn preek had aangekondigd dat – zo mogelijk – een fonds zou worden gevormd uit vrijwillige en welwillende giften met de bedoeling om later een R.K.Arme of enig ander blijvend liefdewerk op te richten. In afwachting van een ziekenfonds voor werklieden, kon men zich voorlopig voor enige ondersteuning tot de pastoor wenden, wanneer de kostwinner van het huisgezin tijdelijk geen arbeid kon verrichten. De pastoor was dus al in 1904 van plan een Vincentiusvereniging op te richten, met minder invloed van de gemeente en met meer invloed vanuit de pastorie. Bij zijn zilveren priesterjubileum op 7 juni

1908 liet de pastoor bij 40 arme gezinnen feestmikken bezorgen. De pastoor had in zijn serre een broedmachine. Jonge kuikens bracht hij altijd naar arme gezinnen.

Oprichting van de Vincentiusvereniging
De oprichtingsvergadering van de "Vereniging van den H.Vincentius à Paolo in de parochie van de H.Lambertus te Udenhout" is gehouden op 6 oktober 1910, 's avonds om zes uur in de pastorie. Daarbij waren aanwezig de weleerwaarde heer pastoor Petrus van Eijl, de heren Jan Vermeer, Frans Verbunt, Adrianus Pijnenborg en Adrianus van Loon, notabelen van het dorp. Jan Vermeer was secretaris van het kerkbestuur, Adrianus Pijnenborg was de derde voorzitter van de Boerenbond en Frans Verbunt was in 1895 medeoprichter van een particuliere boterfabriek in Udenhout. Men wilde een zelfstandige plaatselijke vereniging, werkend onder een overkoepelende vereniging. Als afgevaardigde van de hoofdraad van de Nederlandse Federatie van Vincentiusverenigingen presideert in deze eerste vergadering de heer P.F. Bergmans, lid van de hoofdraad te Tilburg. Doel van de vereniging was om in de geest van christelijke bezieling de liefdadigheid uit te dragen. Daartoe werd elke week een vergadering belegd en bestond de plicht tot huisbezoek bij de ondersteunde gezinnen. Jan Vermeer werd voorzitter van de Udenhoutse conferentie. Hij was ook secretaris van het kerkbestuur. De overige heren werden benoemd tot penningmeester, secretaris en ondervoorzitter. Op het einde van de vergadering werd verder bepaald dat elke zondag de wekelijkse vergadering zal plaatshebben in een kamer van het Godefridushuis. Dat stond aan het Kloosterpad ter hoogte van waar nu het openluchtpodium is. De voormalige boerderij was door de parochie gekocht, om bijvoorbeeld in de winter schoolkinderen tussen de middag te laten overblijven, zodat ze niet door de ijzige kou op en neer naar huis moesten. De pastoor had het huis vernoemd naar zijn vader, Godefridus van Eijl.

De naam van de vereniging was aanvankelijk: Conferentie van den H.Lambertus der Vereniging van den H.Vincentius à Paolo. De vereniging werd als rechtspersoon koninklijk goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 25 mei 1914, nummer 56. In 1947 zijn de statuten van de vereniging gewijzigd. Op 25 juni 1947 verkreeg de vereniging opnieuw de koninklijke goedkeuring voor de tijd van 26 jaar. Vanaf die tijd heet de vereniging: Conferentie van den H.Lambertus der St.Vincentiusvereniging, gevestigd te Udenhout. De statuten zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 6 december 1947 nummer 22 en gepubliceerd in een bijvoegsel van de Nederlandse Staatscourant op maandag 23 februari 1948. In de statuten van 1947 was vastgelegd dat de vereniging zich ten doel stelt, ter bevordering van het geestelijk welzijn van de leden, het lenigen van de geestelijke en stoffelijke noden. De belangrijkste activiteiten staan in de statuten opgesomd:

a. Het houden van vergaderingen voor haar leden, de gezamenlijke viering van bepaalde kerkelijke feesten en de vorming van de leden in godsdienstig en sociaal opzicht;
b. Het bezoeken en steunen van armen;
c. De beoefening van de kinderverpleging en kinderverzorging;
d. De uitgifte en verspreiding van goede lectuur;
e. In het algemeen de beoefening van al die werken van naastenliefde, welke bevorderlijk kunnen zijn voor het bereiken van haar doel.

In 1973 kwamen er nieuwe statuten. De naam van de vereniging luidde voortaan eenvoudigweg: "Vincentiusvereniging". Het doel werd nu als volgt geformuleerd: *De vereniging stelt zich ten doel het opsporen en lenigen van de geestelijke en maatschappelijke noden van individuen en groepen van personen teneinde daardoor in solidariteit met de samenleving mede te werken aan de bevordering van het algemeen maatschappelijk welzijn. De vereniging bevordert de onderlinge saamhorigheid van de leden en medewerkers, die zich voor dit doel vrijwillig inzetten, daarbij gesteund en geïnspireerd door christelijk geloof en levensovertuiging.*

Relatie met de parochie
De sterke betrokkenheid, die de parochie in het verleden had bij het werk van de Vincentiusvereniging bleek onder andere uit de oproepen voor de jaarlijkse collecte in de kerk en de jaarlijkse viering van de feestdag van de H.Vincentius op 19 juli met een H.Mis tot intentie van de leden en weldoeners. Ook de jaarvergaderingen stonden in het teken van religie en collecte. Leden van de vereniging namen regelmatig deel aan een triduüm van de Vincentianen en aan retraites in Huize Loyola te Vught.

Op 9 september 1924 werd voor het eerst melding gemaakt van de wens om voor de algemene vergadering Pater Gardiaan uit de nieuwe parochie Biezenmortel uit te nodigen. Ook stelde men in de vergadering dat het aan te bevelen was om te trachten uit die parochie een lid te krijgen bij de conferentie.
De statuten van 1973 zijn geschreven in de geest van de zeventiger jaren. De directe koppeling aan de parochie werd vervangen door “inspiratie door christelijk geloof en levensovertuiging”.

Wekelijkse vergaderingen
Gedurende vele jaren werd er elke week vergaderd, zij het op wisselende dagen van de week. De vergadering had bijna altijd een vaste agenda. Daarbij was het bestuur al dan niet voltallig aanwezig, vaak vergezeld door het erelid pastoor Van Eijl. Er werd nimmer aangegeven welke leden er wél waren, zodat niet is op te maken wanneer een lid kwam en vertrok. Soms waren er speciale gasten. De vergadering werd geopend met een voorgeschreven gebed. Vervolgens werd er door één van de leden of door de pastoor de geestelijke lezing gehouden uit het handboek van de Vincentiusvereniging of een maandbulletin van de landelijke vereniging. Dan ging men over tot het voorlezen en vaststellen van de notulen van de vorige bijeenkomst en gaf de penningmeester de financiële stand van zaken. Vervolgens vond een bespreking plaats van actuele agendapunten, gevolgd door een collecte onder de aanwezigen. Tenslotte sloot de voorzitter of de pastoor de vergadering met het voorgeschreven gebed. Trouw geven de wekelijkse notulen deze volgorde aan. De notulen zijn voor het merendeel standaardteksten. Andere zaken, dus specifieke agendapunten, komen slechts summier op papier voor.

Na enige onderbrekingen in het regelmatige vergaderschema, gedurende en na de oorlogsjaren 1940-1945, besloot men op 17 juni 1954 de vergaderingen voortaan maandelijks te houden en wekelijks een kleine vergadering van het dagelijks bestuur.

Openbare jaarvergadering
De voorgeschreven bijeenkomst werd elk jaar gehouden in het patronaatsgebouw, soms ook in de Pauluszaal. Vooraf werd bijna steeds de vergadering bijeengeroepen via de preekstoel. De vergadering had meer de vorm van een geestelijke oefening, dan van een echte vergadering. De uitnodigingen gingen naar de leden van de vereniging, de donateurs, begunstigers, de kapelaans en de gewone parochianen. Er was steeds een gastspreker, vaak van een hoger landelijk bestuur. In de verslagen zie je geen inbreng van de vergadering. Er werd wel verslag gedaan van de werkzaamheden van het afgelopen jaar en van de financiële stand van zaken.
Sinds het begin van de Tweede Wereldoorlog is geen algemene vergadering meer gehouden.

Legaat Willem van Iersel
Het bestuur van de Udenhoutse Vincentiusvereniging kon vaak rekenen op schenkingen van particulieren. Op een gegeven moment beschikte de vereniging over 50 akkers, weilanden en bospercelen in Udenhout, Berkel, Tilburg en Loon op Zand.
Het was tot aan de Tweede Wereldoorlog eigenlijk heel gebruikelijk. Zoals het voor rijkere gezinnen status was als een van de kinderen priester, missionaris, frater of zuster werd, zo gaf het rijkere ongehuwden status om een kind uit een arm gezin te laten studeren, om op de dag van de begrafenis brood uit te delen of om in het testament te regelen dat er uit de erfenis in arme landen slaafjes werden vrijgekocht. Was het niet voor een hoger plaatsje in de hemel, dan was het wel voor de status in het dorp. Niemand sprak erover, maar iedereen wist het wel. Zo was het voor rijkere mensen ook gewoon iets te schenken aan de Vincentiusvereniging.

In 1924 kreeg de Vincentiusvereniging een hele grote schenking.
Willem van Iersel, zoon van oud burgemeester Sjef van Iersel, woonde aan de Schoorstraat 2 en is in Udenhout beter bekend als Gouden Willem. Hij overleed op 30 maart 1924. Meteen na zijn overlijden werd de Vincentiusvereniging ingeschakeld om voor 300 gulden brood uit te delen aan de armen van het dorp. In de vergadering van 18 februari 1925 werd melding gemaakt van een erfenis van wijlen Willem van Iersel aan de Vincentiusvereniging. Deze erfenis bestond uit een boerderij, bewoond door C. van Balkom, en een burgerhuis met twee woningen, beide gelegen aan de Zwarte Weg (nu Molenhoefstraat), gezien vanaf het dorpscentrum aan de linkerzijde van de straat.

In de vergadering van 4 maart 1925 werd melding gemaakt van de huur van de boerderij door de pachter C. van Balkom. Er is dan ƒ600,- ingekomen. De huurder C. van Balkom zegde op 18 maart de huur op per eerstvolgende vervaldag. Tegelijkertijd vroeg zijn zoon de huur te mogen overnemen. De vergadering van 1 april 1931 besloot de boerderij te verhuren aan P. van Balkom. Het huurcontract was gereed voor de vergadering van 29 juli 1931. De huurprijs is dan ƒ645,-. In verband met de crisistijd werd op 26 oktober 1932 besloten de huurprijs per 1 mei met 45 gulden te verminderen.
De boerderij was regelmatig onderwerp op de bestuursvergaderingen van de Vincentiusvereniging, vaak voor regulier onderhoud, soms voor het aanbrengen van enige luxe zoals het aanleggen van waterleiding, het leveren van bomen of de verzekeringen of het vaststellen van de huur.
Er zijn twee momenten die de bestuursgemoederen flink hebben bezig gehouden en de bestuurders slapeloze nachten bezorgden.
De eerste keer was op 5 oktober 1949 toen Peer van Balkom het verzoek indiende om mee te werken aan grondruil, zodat hij dicht bij de boerderij een stal kon bouwen ten behoeve van de Fok- en Controlevereniging Udenhout. Nu was grondruil in principe bespreekbaar, ook een stal, maar niet de bestemming. Peer van Balkom wilde er stieren houden voor kunstmatige inseminatie. Dat was een stap te ver voor de bestuurders van de Vincentiusvereniging. Er volgden diverse gesprekken. Peer van Balkom zou zelf de kosten van de stal voor zijn rekening nemen. Hij zou naast de stierenstal een varkensstal bouwen, zodat de Vincentiusvereniging haar goedkeuring kon geven aan het bouwen van een nieuwe varkensstal. De mogelijkheid lag op tafel dat de Vincentiusvereniging na 10 jaar eigenaar van de stal zou kunnen worden. In de vergadering van 17 mei 1950, ruim anderhalf jaar na aanvraagdatum, besloot het bestuur van de Vincentiusvereniging Peer van Balkom zijn medewerking te geven.
Op 6 juli 1951 werd de boerderij getroffen door brand. Dat was voor de Vincentiusvereniging een flinke strop. Na overleg met de leden op 11 en 18 juli 1951 kwamen de Vincentiusvereniging en Peer van Balkom overeen dat Peer eigenaar werd van de afgebrande boerderij plus aangelegen gronden, dat hij de boerderij op eigen kosten weer zou opbouwen en dat de Vincentiusvereniging daaraan 10.000 gulden zou bijdragen. In ruil daarvoor werd de Vincentiusvereniging eigenaar van enkele percelen grond.

Het huis met de twee burgerwoningen lag vooraan links aan de Zwarte Weg, in die tijd ook nog wel aangegeven als gelegen aan de Slimstraat. Op het moment van verkrijgen van de erfenis in 1924 werden de woningen bewoond door P. Elings (62 gulden huur per jaar) en door de kinderen Lommers (50 gulden huur per jaar).

Oorlogstijd
In de jaarvergadering van de Vincentiusvereniging op 3 maart 1940 in de Pauluszaal werd gewag gemaakt van droevige tijdsomstandigheden. Er staat in de notulen te lezen: “In het buitenland niets dan bloed en tranen. Wat staat ons nog te wachten! Laten we hopen en bidden dat wij van de oorlogstragedie mogen bevrijd blijven”. In de vergadering van 17 juli 1940 is voor het eerst sprake van gevolgen van de oorlog. Op 24 juli 1940 moest de vereniging de Pauluszaal verlaten. Zij vergaderden verder in de bidzaal van het patronaat. Op 5 februari 1941 werd een vergadering halverwege afgelast vanwege inkwartiering van de Duitse Weermacht in de Pauluszaal. Op 13 mei 1942 vergaderde de vereniging in een schoollokaal van de fraters. In juni 1942 vergaderde men ten huize van de heer Heijmans. In het verslag van de vergadering van 30 augustus 1944 wordt gemeld dat vanaf juli 1944 is vergaderd in het huis van Adrianus van de Ven. Dat deed men nog steeds in december 1946 en dat bleef zo tot en met de vergadering van 12 november 1947. Vanaf 10 maart 1948 tot en met 18 april 1951 vergaderde men in het fraterhuis.

Kort na de Tweede Wereldoorlog kwamen er landelijke hulpacties op gang om oorlogsslachtoffers van de meest dringende levensbehoeften te voorzien. Vooral kleding was belangrijk. De hulp concentreerde zich in de nationale Hulp Actie van het Rode Kruis (H.A.R.K.). Voor Udenhout en Biezenmortel was eerst pater gardiaan Maurus contactpersoon. Later kwam er een lokaal actiebestuur met Pieter Vermeer (voorzitter), meester Jan van der Burg, pater gardiaan Maurus, Sjef Robben, Huub Danklof en dokter Lobach. Hun belangrijkste taak was de organisatie van een collecte op zaterdag 3

en zondag 4 februari 1945. De huis-aan-huis-collecte bracht ƒ5.875,- op. Met de opgehaalde middelen zou vooral kleding worden gekocht, om precies te zijn 1273 stuks overjassen, regenjassen, bovenbroeken, werkbroeken, jackets, shirts, sokken, ondergoed, damesmantels, damesjurken, dameskousen, jasschorten, jongensjassen, jongensbroeken, jongensshirts, jongenstruien, jongenskousen, jongensbloezen, jongensondergoed, meisjesmantels, meisjestruitjes, meisjesbroekjes, meisjessokjes, meisjeskousen, luiers, babypakjes, kruippakjes en baddoekjes, aldus een inventarisatie van de provinciale H.A.R.K.-commissie.

De werkwijze van de Vincentiusvereniging
Uit al de schenkingen en opbrengsten deed het bestuur van de Vincentiusvereniging haar liefdewerk.

Uit de overlevering komen de verhalen dat de bestuurders van de Vincentiusvereniging vroeger op zondagmorgen na de hoogmis twee aan twee op pad gingen naar de gezinnen die ondersteuning kregen. De verhalen hebben het dan over “de heertjes met de hoge hoed”. Iedereen zag ze gaan en iedereen wist waarheen. De heren gingen niet alleen om de financiële ondersteuning te regelen, conform de statuten van de vereniging hadden ze ook zorg om het geestelijk welzijn van het gezin, of de kinderen goed leerden, de ouders hun katholieke plichten deden, het huis netjes was gepoetst, de kinderen voldoende eten kregen, etc. Het zijn verhalen, maar niemand die zich die situatie wil herinneren.

Na de oorlog veranderde de werkwijze. In het begin dat Harrie van Iersel bij de Vincentiusvereniging was, vanaf 1954, hadden de activiteiten een repeterend karakter. Elk jaar tegen de eerste communie kwam pastoor Prinsen met een lijstje met gezinnen waarvan hij dacht dat ze geen kleren voor hun communicant konden betalen. Zo’n zelfde actie gebeurde met Kerstmis. Daarnaast kwamen er wel eens incidentele verzoeken om financiële ondersteuning via de pastoor (na huisbezoek) of een huisarts. De Vincentiusvereniging werkte met bonnen. Bonnen van de slager, bonnen om kolen te kopen, e.d. Die werden per post toegestuurd. Bestuursleden gingen niet zelf op bezoek bij “klanten”. De Vincentiusvereniging had twee informanten. Bart van Lier kwam als bode van het Centraal Ziekenfonds (C.Z.) in elk gezin om de financiële bijdrage aan het ziekenfonds te innen. En Bart had wel een goed gevoel hoe een gezin omging met de beschikbare gelden. Soms was er een verzoek binnengekomen om ondersteuning, waarop Bart zei dat er in dat gezin vijf inkomens binnen moesten komen. In dat geval werd veldwachter Roijmans op pad gestuurd om de situatie feitelijk vast te stellen. Anderzijds kon Bart van Lier ook gezinnen voordragen voor financiële hulp, voorstellen die doorgaans altijd werden opgevolgd.

De werkwijze van de toenmalige Vincentiusvereniging was voor de ontvangers van hulp niet leuk. Door het bonnensysteem moesten de arme gezinnen de ene week met hun bonnen naar de ene kruidenierszaak en de volgende week naar de andere. De ene keer kon je bij de Coöp, de andere keer bij de Spar of bij de Vivo de bon inwisselen. Men schaamde zich ervoor.
Dat gold trouwens ook voor de werkverschaffing van de gemeente. In de crisistijd van de jaren dertig moest je als werkloze jezelf tweemaal per dag bij een loket melden om in aanmerking te komen voor vlees of boter of je moest in de bossen werken. Het gemiddelde loon dat men daarvoor kreeg was tussen de ƒ6,50 en ƒ8,00 per week. De omstandigheden waren vaak erbarmelijk en het loon was maar net genoeg voor een gezin om rond te komen.
De kinderen uit arme gezinnen ontkwamen ook niet aan een aparte behandeling. Arme kinderen kregen met Sinterklaas een muts, wanten of een ander nuttig cadeau. Die werden overigens in de handwerkles door de leerlingen zelf vervaardigd. De kinderen van notabelen of grotere boeren ontvingen een zondagsmissaal of leesboek. De kinderen uit arme gezinnen verlangden naar een dergelijk mooi cadeau, maar kregen dat nooit. Rijke kinderen werden voorgetrokken, die mochten ook meer en de zusters waren altijd veel vriendelijker tegen die ouders. Iemand vertelde dat er voor de nonnen eerste categorie-, tweede categorie- en derde categorie kinderen waren. “Het was nou eenmaal zo, je had er geen goed gevoel bij, maar je accepteerde het”.

Hoewel in het dorp doorgaans wel duidelijk was welke gezinnen hulp ontvingen, alleen al vanwege het bonnensysteem, is het opmerkelijk dat in de verslagen van de Vincentiusvereniging nooit een naam van een begunstigde werd genoemd.

De Vincentiusvereniging was actief en hielp mensen steeds minder met bonnen maar in natura met aardappelen, steenkolen, manufacturen, brood en mik, spek en vlees, melk, beddengoed, kinderkleding, linnen, baalkatoen, schoenen, klompen, etc. maar ook contanten. Soms waren er acties waarbij Vincentiusverenigingen goedkoop kinderkleding konden inkopen. Zo was er 6 juli 1948 een actie van de N.V. Brenninkmeijer (C&A).
De Hoofdraad van de Nederlandse Vincentiusverenigingen stuurde regelmatig een bulletin naar de aangesloten verenigingen om oproepen te doen het beschikbare geld te schenken aan genoemde doelen. Zo was er 7 mei 1948 een bulletin met het verzoek geld te geven aan de Katholieke Kinderbescherming, waarbij expliciet werd aangemerkt dat de eigen doelen van de vereniging voorrang hadden. Er werd zelfs gevraagd voor het doel van het verwaarloosde kind een huis-aan-huis-collecte te houden. Op 2 februari 1953 deed de hoofdraad een oproep royaal te doneren voor hulpverlening na de watersnoodramp die Zuidwest-Nederland trof. Ook Vincentiusverenigingen uit andere gemeenten deden regelmatig een beroep op de Udenhoutse Vincentiusvereniging, bijvoorbeeld die van Enschede voor het onderhouden van een schoolbus om kinderen naar een katholieke school te kunnen brengen en die uit de armste wijk van Amsterdam. Ook andere verenigingen wisten de Vincentiusvereniging te vinden. Zo was er in mei 1949 een oproep voor een financiële ondersteuning van het Moederhuis van Moederschapszorg, het centraal katholiek doorgangshuis voor de ongehuwde moeder en haar kind. De Missiezusters van de H.Geest uit Keldonk-Erp stuurden een brief omdat hun voortbestaan werd bedreigd.

Regententijd
In de jaren vijftig en zestig en vooral na de invoering van de Algemene Bijstands Wet in 1965 ontwikkelde de sociale wetgeving in Nederland zich zo dat gemeentelijke sociale diensten royaal financiële ondersteuning boden. De verhalen in het dorp dat mensen luxe artikelen konden kopen met geld van de bijstand, klopten wel. Voorzitter Burgemeester Verhoeven had de Vincentiusvereniging niet meer in zijn top 10 van prioriteiten staan. En ook pastoor Prinsen kwam vaker niet dan wel. Dan verwatert de functie van de Vincentiusvereniging. De vereniging viel stil. De penningmeester inde de jaarlijkse pacht en dat was het.

In 1970 overleed burgemeester Verhoeven en ging pastoor Prinsen met emeritaat. Frans van de Pas was even waarnemend voorzitter van de Vincentiusvereniging, maar ook hij dacht aan stoppen. Harrie van Iersel was niet formeel gekozen, maar praktisch voorzitter van een niet functionerend bestuur. Een accountant heeft de boeken gecontroleerd en geconstateerd dat er beslist oprecht en te goeder trouw was gehandeld, maar dat de financiële verantwoording niet was bijgehouden. Dat was een natuurlijk moment om alle bezittingen te verkopen, de gelden aan een goed doel te geven en er een streep onder te zetten. Maar Harrie vond het zonde om grond voor 70 cent per meter te verkopen. Dan kun je het beter zelf blijven beheren.

In het land werd ruim meer dan de helft van het aantal Vincentiusverenigingen opgeheven. In Udenhout bleef de vereniging bestaan. Er was een vermogen, een potje voor de toekomst. Een nieuw bestuur moest daar op passen. Voorzitter Harrie van Iersel hanteerde daarbij de stelregel dat het vermogen niet kleiner mocht worden en dat de opbrengst uit het vermogensbeheer beschikbaar was voor goede doelen.

Voor de Udenhoutse Vincentiusvereniging werd het regententijd. Als er iemand langs kwam om hulp, dan werd die persoon doorgaans geholpen. En de pastoor had een vrijbrief om hier eens 50 gulden of daar eens 100 gulden te geven. De uitgaven kregen meer het niveau van schenkingen, zoals aan de Ziekengroep Biezenmortel, de Vredesgroep Biezenmortel-Udenhout, de Ziekendag van de parochie H.Lambertus, Pax Christi Kinderhulp werkgroep Udenhout, de Stichting Tilburg-Polen, de Stichting Welzijn en Educatie Buitenlanders Udenhout, het Dekenaat Oisterwijk, de Stichting Jeugd- en Jongerenwerk, aan zuster Luchina Schapendonk voor de bouw van een school in Accra Ghana, aan

zuster Johanna van de Ven voor haar missie in Tanzania, aan pater Philemon van de Ven voor zijn missie in Chili.
De Vincentiusvereniging verstrekte ook leningen, bijvoorbeeld aan de Udenhoutse parochie, aan de bisschop van Den Bosch voor de bouw van het seminarie in Haaren (10.000 gulden), het Piusconvict te Nijmegen, Huize Overdonk in Dongen en het Missiehuis St.Lambertus te Helvoirt. Dat leverde de Vincentiusvereniging renteopbrengsten op. En in Udenhout kon bijvoorbeeld Scouting gebruik maken van een 2% lening bij de bouw van hun nieuwe onderkomen aan de Groenstraat.

Signalen voor noodzakelijke ondersteuning kwamen van mensen als de pastoor, Toos Vervoord en Riet Weijtmans.
Riet Weijtmans - van Biljouw heeft te maken gehad met armoede vanwege haar vrijwilligerswerk. Zij vulde voor circa 127 ouderen jaarlijks de belastingformulieren in. De AOW, een klein pensioentje en huursubsidie zijn niet genoeg om van rond te komen. Dan kunnen mensen zich helemaal niets veroorloven en zijn voortdurend bezig de touwtjes aan elkaar te knopen. “Er is echt armoede”. Riet deed ook vrijwilligerswerk voor de parochie en dan sprak zij pastor Van Sprang nog wel eens aan over gezinnen die het moeilijk hadden en die voor eenmalige grote kosten stonden. De pastor zorgde dan voor hulp van de Vincentiusvereniging. Dat betrof bijvoorbeeld het financieren van schoolboeken, een kachel of een eenmalige reis van een Marokkaans gezin naar de familie in Marokko.
Toos Vervoord heeft in totaal 27 jaar in het bestuur van de Vincentiusvereniging gezeten, van 1974 tot 2001. Zij kwam in het bestuur gelijktijdig met drie anderen, toen Harrie van Iersel vereniging en bestuur activeerde, en was al lid van het kerkbestuur, evenals Harrie van Iersel. Zij heeft alle jaren de rol vervuld om gezinnen, die in aanmerking zouden kunnen komen voor ondersteuning, in het vizier te krijgen en te melden in het bestuur. Ze sprak en zag heel veel mensen, had heel veel contacten, kreeg vaak te horen dat het financieel moeilijk was. Als mensen ondersteuning kregen was dat vaak in de vorm van olie, steenkool, een wasmachine, in elk geval materieel. Toos heeft een zeer waarderend woord voor Gerard van Hommelen. Hij ging later naar de gezinnen toe en leerde hen te werken met budgetten. Zo kwamen ze vaak uit hun moeilijke financiële positie. Toos Vervoord heeft haar werk beschouwd als een voorrecht dat haar een rijk gevoel heeft gegeven. “En ach, ik ben wel eens bedonderd, maar wie nooit bedonderd is, heeft nog nooit gegeven”. Een geweldige periode was de tijd dat het bestuur van de Vincentiusverenigingen ontspanningsavonden verzorgde voor Turken en Marokkanen in de oude Landbouwschool. Er werd vaak een Arabische film gedraaid, waarvan de bestuursleden helemaal niets verstonden. Het samen theedrinken was geweldig en de dankbaarheid was groot. Dat gold ook voor de woonwagenbewoners in de Kuil. Als het tegen Kerst liep en Toos kwam langsfietsen, dan riepen de woonwagenbewoners haar na: “Krijgen we weer een kerstpakket?”

Hoofdstuk 4
Wettelijk recht op bijstand

Sociale wetgeving
Na de Tweede Wereldoorlog kwam er een stevige politieke beweging op gang die overheidssteun voor sociaal zwakkeren regelde. In de loop van 20 jaar kwamen er wetten die voorzagen in uitkeringen voor ouderen, zieken, werklozen, e.a.

Een van de eerste na-oorlogse wetten betreft het Burgerlijk Armbestuur, een bestaande wet die nieuw leven werd ingeblazen. De eerste Armenwet was al van 1854. Deze wet voorzag nog niet in een rechtsplicht voor de overheid om over te gaan tot ondersteuning. De armlastigen konden een beroep doen op hun familie of de kerk. Pas als dat niet lukte kon een beroep worden gedaan op de overheid. Geen staatszorg dus. De wet had niet de bedoeling een sociale wet te zijn, maar om de maatschappij te behoeden voor negatieve gevolgen van armoede. Relletjes en diefstal moesten vermeden worden, bedelarij en landloperij tegengegaan. De industrialisatie bracht in de laatste decennia van de negentiende eeuw grote maatschappelijke veranderingen met zich mee. De groep armlastigen werd steeds groter. Familiebanden werden losser. Kerkelijke en particuliere instellingen bleken steeds minder in staat financiële noden op passende wijze op te vangen. Rond de eeuwwisseling kwam een aantal sociale wetten tot stand. Deze hadden aanvankelijk vooral betrekking op de arbeidsomstandigheden. De eerste sociale wet was het Kinderwetje van Van Houten (1874) die beperkingen oplegde aan de kinderarbeid. Rond 1900 verkeerden grote groepen van de Nederlandse bevolking in slechte economische omstandigheden. Particuliere, veelal kerkelijke instanties probeerden enigszins de nood te lenigen, maar de overheid speelde nauwelijks nog een rol. In 1910 kwam Minister van Binnenlandse Zaken Heemskerk met een wetsvoorstel voor een nieuwe Armenwet, ter vervanging van de wet uit 1854 die niet meer voldeed. Een van de verbeteringen in de nieuwe wet was versterking van de samenwerking tussen hulpverlenende instanties, waartoe in grotere plaatsen Armenraden dienden te worden opgericht. In 1948 kwam er een nieuwe versie van de Armenwet en werd het voor de gemeente Udenhout hoog tijd om in overeenstemming met de wet een Armenraad, ofwel een Burgerlijk Armbestuur, in te stellen. Op 8 december 1948 kwam de gemeente Udenhout in actie om invulling te geven aan een Burgerlijk Armbestuur. Artikel 7 van de statuten is zeer relevant voor de precieze rolinvulling door de Armenraad. Er staat namelijk letterlijk in dat een arme zich eerst moest melden bij kerkelijke en particuliere initiatieven om in de nood te voorzien. Dat betekent dat een Armenbestuur een aanvrager altijd eerst naar de Vincentiusvereniging zou blijven sturen.
Tot de eigendommen van het Burgerlijk Armbestuur behoorden de goederen die oorspronkelijk eigendom waren van de Udenhoutse Tafel van de H.Geest, die sinds 1925 in beheer waren van de gemeentelijke "Kommissie van Openbare Onderstand". Daaruit kwamen inkomsten. Het Armbestuur kon over die middelen beschikken om invulling te geven aan haar taak.
Het Udenhouts Armbestuur heeft bestaan tot 14 november 1964.

De Algemene Bijstandswet, 1 januari 1965
Op 1 januari 1965 kwam er een fundamentele wijziging in de wetgeving. In navolging van uitkeringen als de AOW en de AWW kwam er recht op bijstand, vastgelegd in de Algemene Bijstandswet. Iemand die niet rond kon komen, kon dus naar het gemeentehuis en aanspraak maken op het recht op bijstand. Dat ging natuurlijk allemaal niet vanzelf en de gemeente werd geen Sinterklaas, maar toch, de rol van de Vincentiusvereniging werd compleet anders. Vóór 1965 kwam de gemeente pas in actie nadat mensen zich al bij de Vincentiusvereniging hadden gemeld, nu kwam de gemeente altijd in actie. Je kunt stellen dat de Vincentiusvereniging geen rol meer had in de georganiseerde armenzorg. Dat zag je ook in het ledental van de Vincentiusverenigingen in Nederland. Dat halveerde bijna in vier jaar tijd. Het liep terug van 7625 leden in 1963 naar 4100 leden in 1967.
Frans van Dongen was actief in de politiek. Hij was wethouder van 1993 tot en met 1996, waarvan de eerste twee jaren met de portefeuille sociale zaken. Een gemeente als Udenhout maakte geen eigen sociaal beleid, vertelt Frans. Het paste de regeltjes van de overheid toe en deed dat netjes, want alleen de bedragen die een handtekening van de accountant kregen, konden bij het Rijk worden gedeclareerd. Maar medewerkers van de sociale dienst waren zeer betrokken en zetten zich maximaal in om alle

wettelijke mogelijkheden tot financiële ondersteuning te verkennen, zowel in het kader van de algemene bijstand (vervangend loon) als de bijzondere bijstand (extra kosten). De bijstand was geen vetpot, maar je hoefde geen honger te leiden. Maar als mensen in een te duur huis woonden, was de bijstand te weinig en kwamen mensen in problemen. Soms leidde het tot een klacht en die kwam op de tafel van de wethouder. Pas als alle wettelijke regeltjes waren doorlopen en de sociale dienst en de wethouder van mening waren dat enige hulp toch wel nodig was, dan pas werd de Vincentiusvereniging ingeschakeld. De gemeente kon bijvoorbeeld geen renteloze kredieten verstrekken en ook geen regelingen voor schuldsanering treffen. Dat kan de Vincentiusvereniging wel. Er waren echt schrijnende situaties. Mensen die niet konden omgaan met geld werden door de gemeente verwezen naar een budgetbureau.

De armoede verschoof naar de Derde Wereld
In Nederland groeide de welvaart alsmaar. Het werd normaal om een huis te hebben, televisie te hebben, een auto, de kinderen een fiets of een brommer. De standaardnormen kwamen steeds hoger te liggen, en de bijstandsuitkering kwam op het niveau van 80% van het minimuminkomen. Geen vetpot, maar ook geen zichtbare armoede.
De aandacht voor zichtbare armoede verplaatste zich naar de Derde Wereld. De Hoofdraad van de Nederlandse Vincentiusverenigingen stuurde geen bedelbrieven meer rond over nood dichtbij, maar over nood veraf, over een vulkaanramp in Colombia, naar aanleiding van een koudegolf in Europa of een watersnoodramp in Bangladesh. Het zijn maar voorbeelden, die de situatie beschrijven.

Armoede van de 21e eeuw
Maar begin 21e eeuw kwam de armoede in Nederland weer op de agenda, versterkt door de ene na de andere financiële crisis.
Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) publiceren elk jaar cijfers over armoede. Het aantal huishoudens met een laag inkomen is sinds 2002 gegroeid, van bijna 580.000 tot dicht bij 700.000 nu. De gezinnen bestaan gemiddeld uit twee personen. Er zijn dus ongeveer 1,4 miljoen mensen bij betrokken. In deze gezinnen zijn kinderen oververtegenwoordigd. Van de volwassenen behoort 8% tot een gezin met een laag inkomen, van de kinderen is dat 11%. Het meest getroffen door armoede zijn eenoudergezinnen, niet-westerse allochtonen en huishoudens met een uitkering anders dan een pensioen.

In algemene zin is er natuurlijk grote welvaart, maar de welvaart is oneerlijk verdeeld. De kosten van het levensonderhoud zijn hoog met dure hypotheken, apparatuur als vaatwasmachines, computers en mobieltjes, kinderen en vooral tieners die veel geld kosten. En als er dan een kink in de kabel komt door het verlies van een baan of eenvoudig veel extra kosten tegelijkertijd dan breken de hoge vaste lasten op en komen gezinnen in de problemen.
Ook in Tilburg en in Udenhout blijft de armoede toenemen. Meer mensen zijn afhankelijk van de voedselbank of andere vormen van charitas, meer mensen zitten diep in de schulden of worden daarvoor zelfs hun huis uitgezet. “Ondanks de sociale gezichten van de verschillende politieke partijen blijft het armoedebeleid pappen en nathouden”, aldus artikelen van de Socialistische Partij Tilburg over armoedebestrijding en de strijd tegen werkloosheid en uitsluiting. Wetenschappers discussiëren erover of de toegenomen armoede wel of niet een tijdelijk karakter heeft. Voor de mensen die met de armoede in aanraking kwamen, doet zo’n discussie er niet zo toe. Het wordt voor mensen die in armoede verkeren steeds moeilijker om hieruit te ontsnappen en een bestaan boven de armoedegrens op te bouwen.

Activerend armoedebeleid van de gemeente
De overheid is natuurlijk de uitvoerder van de sociale wetten, waaronder de bijstandswet. De wijze waarop dat gebeurt, is van wezenlijk belang voor de mensen die met armoede worden geconfronteerd. De Gemeente Tilburg heeft een “Platform sociale zekerheid gemeente Tilburg” opgericht, waar de diverse belangenorganisaties, die zich inzetten voor armenzorg, met elkaar praten over de beste aanpak voor de gemeente. Ook de Udenhoutse Vincentiusvereniging is in dit platform vertegenwoordigd.

Een van de meest zichtbare inspanningen van de gemeente is de Taskforce Armoede. De gemeente Tilburg heeft de Taskforce Armoede opgericht conform een raadsbesluit van 11 december 2006. Het raadsbesluit was gebaseerd op een beslisdocument van 22 mei 2006. Een passage uit de visie: In de acties, die we nemen om armoede te vermijden en te bestrijden, maken we onderscheid in aanpak. Niet iedereen is hetzelfde. De aanpak zal anders zijn voor iemand die zijn financiële positie nog kan verbeteren met stappen op de werkgelegenheidsladder en mensen die dat niet meer kunnen. Voor de eerste groep zal de nadruk liggen op prikkels in de vorm van premie op actie om de kansen op werk te vergroten, terwijl voor de laatste groep onvoorwaardelijke hulp nodig is.
De gemeente noemt het activerend armoedebeleid. De opdracht luidt: doorbreek de cirkel!

- Zodat kinderen die in armoede opgroeien, de kansen krijgen die ook voor anderen klaar liggen;
- Zodat mensen, die afhankelijk zijn van voorzieningen, zoveel mogelijk zelf de regie op hun eigen leven kunnen herpakken;
- Zodat ouderen, die mee willen doen aan basisactiviteiten, daarbij geen financiële belemmeringen ondervinden;
- Zodat mensen, die kunnen werken, ook daadwerkelijk de kansen nemen om hun talenten maximaal in te zetten;
- Zodat mensen, die dat niet meer kunnen, goed verzorgd worden.

De gemeente Tilburg helpt minima thuis met het invullen van formulieren. In 2006 zijn ambtenaren begonnen met het thuis opzoeken van mensen met een inkomen tot 130% van het minimuminkomen. Die kunnen een beroep doen op de financiële regelingen als kwijtschelding, bijzondere bijstand en zorg- en huurtoeslag.

Loket Z

Lia Verhoeven – Broeders is vanuit de woon- en zorgstichting ’t Heem uit Udenhout gedetacheerd bij Loket Z van de gemeente Tilburg. Er zijn in totaal 8 van deze loketten in Tilburg. Loket Z is er voor alle vragen op het gebied van wonen, zorg, welzijn en inkomensondersteuning. Lia kijkt wat men precies nodig heeft of helpt bij het invullen van formulieren of maakt een afspraak bij een andere instantie. Ze kijkt ook altijd naar de vraag achter de vraag. De kennismaking met de Vincentiusvereniging vond plaats met Marlies van Iersel die voor een artikel in het Brabants Dagblad een gesprek had over loket Z. Vanaf dat moment heeft Lia bij ondersteuningsvragen steeds ook de Vincentiusvereniging in haar achterhoofd.
Er zijn vanuit de overheid diverse regelingen:

- WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) zorgt ervoor dat iedereen zo lang mogelijk zelfstandig kan blijven wonen, bijvoorbeeld door hulp in de huishouding, aanpassing van de woning of de aanschaf van een rolstoel. De gemeenten voeren de WMO uit.
- Bijzondere bijstand is geld van de gemeente voor bijzondere noodzakelijke kosten, bijvoorbeeld extra kosten die men moet maken omdat men ziek of gehandicapt is. Bijzondere bijstand is voor mensen met een laag inkomen(op/rond bijstandsniveau of AOW-pensioen) en die weinig of geen vermogen hebben.
- Meedoen regeling: Om armoede te bestrijden heeft de gemeente Tilburg deze regeling voor Tilburgers met een laag inkomen in het leven geroepen. Men krijgt €70,00 voor een activiteit naar keuze o.a. voor sporten - lidmaatschap bibliotheek- cursussen volgen).

Lia heeft inzage in de digitale bestanden van de gemeente. Zij kan meteen zien van welke regelingen die persoon of dat gezin gebruik maakt. Lia heeft ook contacten met het Bureau Schuldhulpverlening en ze verwijst regelmatig mensen door naar de goederenbank van Stichting La Poubelle.

Als alle reguliere gemeentelijke regelingen ontoereikend zijn, doet ze een aantal keren per jaar (= in noodgevallen) een beroep op de Vincentiusvereniging Udenhout. De persoon in kwestie weet daar altijd van. Soms belt ze naar Henk Lommers waar de mensen zelf bij zijn. Een voorbeeld is de aanschaf van een gemakkelijke verstelbare stoel. Die valt bijvoorbeeld niet onder de genoemde regelingen maar is soms een noodzakelijk meubelstuk. “Ik ben blij dat deze vereniging in Udenhout bestaat. Ik werk er prettig mee samen en ik ben vooral blij met de terugkoppeling over de geboden hulp. Geweldig gewoon!”

Goed dat de gemeente Tilburg een Loket Z in Udenhout heeft. Mensen gaan immers met dit soort zorgen niet meer naar een huisarts. Louis Coret is al ruim 25 jaar huisarts in Udenhout en de diagnose armoede stelt hij nooit. Patiënten in financiële nood komen niet bij hem. In de jaren ‘80 was er een zogenoemd home-team in Udenhout. Eenmaal per maand. kwam men in Slimstraat 26, de toenmalige sociëteit, bij elkaar om complexe gezinssituaties in Udenhout en Biezenmortel te bespreken. Vooral vanuit de gezinszorg kwamen die signalen. Immers die boden hulp in de huishouding en kregen zo een goede indruk van het wel en wee van de diverse gezinnen. Thans zijn geen georganiseerde bijeenkomsten voor de diverse hulpverleners meer. Louis Coret vraagt zich wel af of er in Udenhout op grotere schaal armoede heerst. Vooral de autochtone ouderen in Udenhout hebben een sociaal netwerk om zich heen. Echter nu ook bewoners van andere wijken in Tilburg kunnen inschrijven op de sociale huurwoningen en aanleunwoningen in Udenhout kan dat snel veranderen. Die missen het sociale netwerk. Leven met een inkomensminimum kan dan snel samengaan met eenzaamheid.

Perspectief
CDA wethouder Erik de Ridder, die als wijkwethouder Udenhout in portefeuille heeft, citeert de Tilburgse minister van Justitie Ernst Hirsch Ballin: “Armoede is echte armoede als het mensen ontbreekt aan perspectief”. Studenten leven ook onder de minimum-inkomensgrens, maar die hebben perspectief. Werken aan armoede is uiteraard het lenigen van de hoogste nood, maar is nog veel meer werken aan perspectief voor mensen die voor kortere of langere tijd zijn beland in een situatie van financiële nood. Dat geldt voor de jeugd die moet kunnen blijven deelnemen aan schoolactiviteiten en lid moet kunnen blijven van een vereniging, waarvoor de Stichting Leergeld goed werk doet. Het geldt ook voor ouderen die vanuit Tilburg op de Eikelaar komen wonen met een verhoogd risico op isolement. Uiteraard moet de gemeente werken aan perspectief voor haar inwoners en bijvoorbeeld werkgelegenheid en scholing bieden. Maar mensen perspectief geven, moet vooral gebeuren in een gemeenschap zoals Udenhout, door familie, door buren, door vrienden van de sportvereniging, door mensen met een warm hart, een naaste omgeving die helpt. Een samenleving laat zien hoe sterk ze is in haar zorg voor de zwakken.

De spiritualiteit van Vincentius bezielt mensen

Werken van barmhartigheid in onze tijd

Aan de hand van enkele foto's een beeld van de werken van barmhartigheid anno 2010. Het is maar een kleine collage. De meeste barmhartigheid gebeurt op kleine schaal van mens tot mens, zoals ziekenbezoek, koffie schenken op de Eikelaar, iemand naar het ziekenhuis brengen, etc.

Hoofdstuk 5
De uitdaging van de 21e eeuw

Een nieuwe uitdaging voor de plaatselijke Vincentiusverenigingen

Er is in de loop van 150 jaar door maatschappelijke organisaties en in de politiek veel gedaan aan de 'verzorgingsstaat'. Een markant moment was de aanvaarding van de Algemene Bijstandswet van 1965. Het leek er even op dat de Vincentiusvereniging kon worden opgeheven, want het belangrijkste werk van de plaatselijke Vincentiusvereniging, de armenzorg, kwam te vervallen. Dat dachten de bestuurders van toen, immers: gunst werd recht.

Maar de situatie is veranderd. Armoede is weer terug op de agenda. De Vincentiusvereniging weet er van mee te praten. Een onderzoek van enkele jaren geleden geeft aan hoe intens mensen die het treft de armoede beleven. Het gaat om directe hulp, begeleiding, schuldsanering, opvang in crisissituaties, particuliere noodfondsen, samenwerking met gemeentelijke sociale diensten en anderen. Mensen in armoede raken ook in een sociaal isolement. Want er is geen geld voor het lidmaatschap van een sportclub, voor een bezoek buiten de stad aan familie of vrienden, of om een bioscoopje te pikken. Wat er wel is, is een constante angst voor de toekomst. Door het langdurig tekort aan primaire levensbehoeften en de stress die leven in armoede met zich meebrengt, lijdt ook nog eens de gezondheid eronder. Er is armoede in Nederland. Meer en erger dan we denken. Volgens recente gegevens leeft tien procent van alle huishoudens in Nederland op of onder het sociale minimum. Dat is een door de overheid vastgesteld bedrag dat minimaal nodig is om de basisbehoeften te kunnen vervullen. Mensen die langdurig van dit minimumbedrag moeten leven, worden arm, want er zijn geen reserves. Ze gebruiken vakantiegeld om duurzame goederen te vervangen, schoolmateriaal voor de kinderen aan te schaffen en andere gaten in het budget te vullen.

Financiële nood komt zelden alleen. Mensen die hulp vragen zitten over het algemeen in een gebroken gezinssituatie, zijn vaak lager opgeleid, hebben soms problemen met de opvoeding van de kinderen en verkeren in een sociaal isolement. Er is een causaal verband tussen financiële armoede en achterliggende maatschappelijke factoren of voor wie liever die term gebruikt: geestelijke armoede. Daar komen meestal nog een paar problemen bij. Dezelfde mensen hebben meestal ook schulden bij met name postorderbedrijven, huurachterstand en achterstand in energiebetalingen. In Nederland zijn 1,5 miljoen mensen laaggeletterd. Ze zijn over het algemeen niet in staat om formulieren in te vullen en relevante brieven en toelichtingen te begrijpen met alle nadelige gevolgen van dien. Ze schrikken er van terug om voor hun belangen op te komen. Het schrijven van een goede brief gaat hen moeilijk af. En bovenal, ze schamen zich dat ze om hulp moeten vragen.
De moderne samenleving kent geestelijke armoede in overvloed, ook waar huishoudens volop financiële middelen hebben. Dat komt door de verharding van de samenleving en het individualiseren van de moderne mens. De samenleving kent ontelbare eenzame mensen, niet alleen de zieken en de bejaarden, maar mensen die verdwaald zijn door de verleidingen van het internet, de moderne zwervers, mensen die hun deuren sluiten uit angst, mensen die het overkomt dat er acht weken lang niemand bij hen thuis is geweest, mensen die hun zoon zijn kwijt geraakt aan drugs of een gezin dat wordt getroffen door alle consequenties van een ziekte waarop ziekenfonds en overheid niet zijn ingesteld.

Wat doet de Vincentiusvereniging eraan?
<u>Directe hulp</u>
Onder directe hulp vallen de activiteiten die als doel hebben mensen uit een crisissituatie te krijgen. Het gaat hierbij vaak om financiële en materiële steun. Soms ook om opvang. Speciale aandacht is er voor kinderen in armoede. Er zijn allerlei projecten om kinderen niet het slachtoffer te laten worden, zoals een bijdrage voor schoolboeken of voor schoolreisjes, vakantiekampen en de sportvereniging.
<u>Begeleiding</u>
De Vincentiusvereniging begeleidt mensen bij bijvoorbeeld schuldsanering en budgettering. De leden staan klaar om mensen te vergezellen naar officiële instanties en ze wegwijs te maken in de soms complexe regelgeving. Ze helpen bij het invullen van formulieren. Om mensen uit het isolement te

krijgen worden speciaal voor de doelgroep bijeenkomsten en activiteiten georganiseerd, zodat ze ergens bij betrokken raken.

Gezonde financiële positie
De Vincentiusvereniging kan haar werk doen vanuit een financieel gezonde positie. Door in het verleden ontvangen schenkingen beschikt de vereniging op dit moment over zowel onroerend goed als spaarkapitaal. Het onroerend goed bestaat uit ruim 9 ha landbouwgrond gelegen te Udenhout en Berkel-Enschot dat aan twee Udenhoutse agrarische bedrijven is verpacht. Het spaarkapitaal is deels ondergebracht op een spaarrekening bij een bank en deels belegd in obligaties. Gedurende de laatste 8 jaren is er een positief resultaat geboekt. Sporadisch mag de Vincentiusvereniging zich verheugen in het ontvangen van giften. Jaarlijks komt er wel een gift binnen afkomstig van particulieren, het bedrijfsleven of in de vorm van een legaat bij overlijden. De vereniging wordt door de Belastingdienst aangemerkt als ANBI wat staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling. Door deze erkenning zijn de giften aan de Vincentiusvereniging voor de schenker fiscaal aftrekbaar.
Er bestaat nu geen gericht beleid dat niet méér aan hulpverlening wordt besteed dan de hoogte van de opbrengsten uit de bezittingen. Indien nodig is een verliesjaar acceptabel als de hulpverlening dat eist. Uiteraard is het doel om een hoog rendement te behalen uit de bezittingen, maar er worden geen risicovolle beleggingen gedaan, zodat het geïnvesteerde kapitaal niet verloren gaat. Het spaarkapitaal is heilig, want het vormt immers de vaste bron waaruit jaarlijks de hulpverleningen plaatsvinden.

Zoals aangegeven is de vraag naar hulpverlening wisselend en sterk afhankelijk van de verzoeken die op tafel komen. De hulpverlening kan op drie manieren plaatsvinden. Als eerste doet de Vincentiusvereniging schenkingen. Als tweede hanteert de Vincentiusvereniging de renteloze lening. De ontvanger betaalt de financiële ondersteuning binnen een afgesproken periode terug. De derde vorm is een combinatie van beide, waarbij de hulpverlening gesplitst wordt in een schenking en een renteloze lening.

Een vereniging met een actuele missie
De Vincentiusvereniging stelt zich ten doel financiële hulp te verlenen in alle omstandigheden, waarin een menswaardig bestaan in de verdrukking dreigt te komen en waar overheden en instanties minder of geen hulp meer bieden. In alle gevallen wordt geprobeerd een passende oplossing te vinden. Uiteindelijk is het doel dat mensen met wat hulp van buitenaf weer zo snel mogelijk zelfstandig verder kunnen. Men zou kunnen zeggen dat de sociale voorzieningen vaak alleen maar confectiewerk kunnen en mogen leveren en dat de Vincentiusvereniging maatwerk kan verzorgen.

Deze doelstelling krijgt vorm in vijf activiteiten:

<u>1. Opsporen van personen die ondersteuning nodig hebben</u>
Een probleem voor elke Vincentiusvereniging is het onderkennen van de armoede in de samenleving. Nog groter is het probleem om er achter te komen wie die mensen zijn die echt hulp nodig hebben. Dat is geen eenvoudige opgave. Mensen komen niet graag uit voor hun problemen. De Vincentiusvereniging moet voortdurend proberen het vertrouwen te krijgen van hulpbehoevenden.

<u>2. Lenigen van noden</u>
Het lenigen van financiële noden ligt voor de hand. In de doelstelling staat echter dat het ook gaat om leniging van de geestelijke noden. Dat is minder eenvoudig. De samenleving ontwikkelt zich steeds verder en vooral steeds sneller. Dat leidt zeker tot meer eenzame mensen, die in een sociaal isolement dreigen te geraken. Vooral de oudere, minder draagkrachtige medemens verdient de aandacht. En ook de kinderen die een veilige gezinssituatie moeten ontberen.

<u>3. Bevorderen van algemeen maatschappelijk welzijn</u>
De Vincentiusvereniging zal benaderbaar zijn voor en willen participeren in activiteiten die het algemeen maatschappelijk welzijn bevorderen, die een menswaardige woonomgeving bevorderen.

<u>4. Bevorderen van de onderlinge saamhorigheid</u>

De vereniging blijft een organisatie die is gebaseerd op de inzet van vrijwilligers. Alleen op die manier kunnen zoveel mogelijk financiële middelen doorgesluisd worden naar de medemens die het moeilijk heeft en blijft er niets aan de strijkstok hangen.

5. Geïnspireerd door christelijk geloof en levensovertuiging
Het christelijke geloof en geloofsovertuiging zijn uitermate belangrijke inspiratiebronnen van waaruit de vereniging de samenleving en de individuele mens daarin tegemoet wil treden. Het samen verantwoordelijk zijn voor elkaars welzijn, de naastenliefde van mens tot mens, de zorg voor de totale samenleving zijn de kernbegrippen waardoor de vereniging zich wil laten leiden.

De huidige procedure
De hulpverlening kan op verschillende manieren gestart worden:
- Via het 06-30300673 nummer van de Vincentiusvereniging zelf;
- Via informele contacten van bestuursleden met mensen die aangeven hulp nodig te hebben;
- Via contacten met Loket Z van de gemeente Tilburg;
- Via contacten die andere hulpverlenende instanties al eerder gelegd hebben zoals het maatschappelijk werk, een ouderenadviseur, enz.

In alle gevallen neemt een bestuurslid van de Vincentiusvereniging contact op met degene die hulp wil hebben. Hij maakt een afspraak voor een gesprek op een tijdstip en plaats naar keuze van de hulpvrager. Tijdens het gesprek wordt getracht een indruk te krijgen van de werkelijke noden van de hulpzoeker en zijn omgeving. Dat gaat allemaal erg informeel. Er wordt niet gesproken over wie de schuld is van de ellende die is ontstaan. Men hoeft niets te bewijzen, niets aan te tonen. Er wordt alleen gesproken over welke oplossing het meest voor de hand ligt. Er is een sfeer van vertrouwen en de uitdrukkelijke wens te helpen waar dat moet en kan. De Vincentiusvereniging doet bij niemand navraag naar de situatie van de hulpvrager. De Vincentiusvereniging informeert ook niemand over de situatie van de aanvrager en geeft aan niemand door dat er hulp is verleend. Elke aanvraag komt aan de orde in het bestuur, anoniem. In de verslagen of in welke andere stukken dan ook staat de naam van de aanvrager niet vermeld. Documenten, die hun belang hebben verloren, worden vernietigd. De aanvrager krijgt op de dag van de bestuursvergadering persoonlijk te horen of zijn verzoek is ingewilligd.

De tijd, dat er bonnen werden verstrekt waarmee men in winkels goederen kon kopen, is lang voorbij. Momenteel krijgen mensen geld waarmee ze zelfstandig en volstrekt anoniem hun problemen kunnen oplossen. Niemand weet er iets van. Niemand merkt iets. De eigenwaarde blijft behouden.

Biezenmortel
Biezenmortel behoort sinds de gemeentelijke herindeling van 1 januari 1997 tot de gemeente Haaren. Deze gemeente heeft ook alle wettelijke regelingen op het gebied van armenzorg vertaald in concrete activiteiten. Grijs Haaren is de overkoepelende organisatie voor alle ouderenverenigingen in de diverse woonkernen van de gemeente. In een gezamenlijk initiatief van gemeente en Katholieke Bond van Ouderen worden de ouderen via de brievenbus geïnformeerd over de diverse mogelijkheden die er zijn. Soms leidt dat tot concrete reacties, die in eerste instantie worden behandeld door de daarvoor opgeleide ouderenadviseur van de Bond en het gemeentelijk Loket Wegwijs met een eigen aanspreekpunt in de woonkern Biezenmortel. Juist voor oudere inwoners van een kleine woonkern als Biezenmortel is zo'n Loket Wegwijs heel belangrijk, want het gemeentehuis staat niet op loopafstand. Kostenvergoedingen voor vervoer, kwijtscheldingen van gemeentelijke belastingen, een bijdrage aan contributies opdat ouderen actief blijven en het gedeeltelijk financieren van een dagje uit, het kan allemaal tot de mogelijkheden behoren.
En waar alle regelingen ondanks alles hun grenzen kennen, kunnen ook mensen in Biezenmortel contact opnemen met de Vincentiusvereniging.

Gewoon iets doen voor de samenleving
De motivatie van de bestuursleden van de Vincentiusvereniging is gemakkelijk te verwoorden: gewoon iets doen van mens tot mens.

Fridie Schoonus - van Keulen is destijds gevraagd door Pietje Witlox. Fridie was altijd al wel geïnteresseerd in het op een stille manier helpen. In het bestuur heeft ze de rol om samen met Henk Lommers naar families te gaan, die gevraagd hebben om materiële hulp of die door anderen zijn getipt. Soms kom je schrijnende gevallen tegen, soms raak je overtuigd dat een schenking een verkeerde besteding van de middelen van de Vincentiusvereniging zou zijn. In gesprek met Fridie raakt zij bij herhaling de problematiek aan dat mensen zich niet spontaan melden bij de Vincentiusvereniging. Ondanks een telefoonnummer in de Wegwijzer en ondanks folders in de wachtkamers van huisartsen, tandartsen, e.a. De drempel is blijkbaar heel hoog, terwijl armoede je gewoon kan overkomen. Bijvoorbeeld als men werkloos wordt of na een scheiding. Daar is allemaal niets mis mee, maar als je die situatie over je heen laat komen en geen hulp zoekt, dan kan dat ten koste gaan van de opvoeding van de kinderen en dat mag toch niet. Kinderen hebben recht op te groeien naar de maatstaven van vandaag. De gemeente heeft al keurige regelingen dat deze kinderen toch bij de sportclub kunnen en toch naar de muziekschool kunnen gaan. Maar een kind heeft ook recht op een computer. De school gaat er van uit. Als kinderen niet mee kunnen op school, dan heeft dat onuitwisbare gevolgen voor de verdere toekomst van het kind. Een eenmaal opgelopen achterstand is voor een kind nauwelijks meer in te halen.
Jacqueline Coppens is al lid van het bestuur van de Vincentiusvereniging sinds 1987. Jacqueline was bij de Stichting Karnaval Udenhout volop actief voor de jeugdcommissie en “voor de sociale dingen, het lief en leed”. Zo organiseerde zij onder andere het ziekenbezoek tijdens karnaval, wat zij steeds deed samen met de jeugdprins of iemand uit zijn raad. Dat stopte in 1987. Jacqueline was ook al actief als vrijwilligster op Haarendael en op de Eikelaar en zij kwam Toos Vervoord tegen. En zo is het gekomen. Het werk van de Vincentiusvereniging is dankbaar werk. Ook voor Jacqueline Coppens is het probleem van de Vincentiusvereniging dat mensen de vereniging blijkbaar niet weten te vinden en er niet durven aankloppen. Er is armoede, steeds meer mensen vallen buiten de boot, de vereniging kan helpen, maar blijkbaar is er teveel schaamte, teveel schroom. Wat kan de vereniging doen om laagdrempelig te worden? Een nieuwe naam? Uit de anonimiteit treden?

In 2008 verstrekte de Vincentiusvereniging financiële ondersteuning aan drie jongeren uit Udenhout en Biezenmortel die vrijwilligerswerk hebben gedaan in het buitenland. Lindsey van den Hoven en Dianne van Iersel hebben in Zuid-Afrika geholpen in een weeshuis met veel aids-kinderen. Marieke van den Heuvel ging naar Bosnië-Herzegovina om te helpen bij de opbouw van een basisschool. Op 16 september 2008 ontving het bestuur van de Vincentiusvereniging verslag vanuit Zuid-Afrika:
In Afrika hebben we vrijwilligerswerk in een weeshuis gedaan. Wat indrukwekkend was dat!! U moet zich voorstellen dat het een soort van bungalowpark is met verschillende huisjes. In elk huisje leven ongeveer 8 kinderen met één huismoeder. De huismoeder zorgt voor de kinderen alsof het haar eigen kinderen zijn. Ze werken 24 uur per dag en dat 4 weken aan een stuk!! Daarna zijn ze 4 dagen vrij. Dan mogen ze even naar huis. De kinderen hebben veelal hun beide ouders verloren. Ook kan het zijn dat er nog een ouder leeft, maar die is niet in staat om voor het kind te zorgen, door ziekte of verslaving. Veel kindjes zijn ziek en hebben aids, maar toch zijn ze zo vrolijk en energievol! Van het sponsorgeld hebben we fruitbomen gekocht We hebben een moestuin aangelegd, zaden voor groenten gekocht en een kas gebouwd. De huismoeders waren dolgelukkig.

Traditie
Anno 2010 vergadert het bestuur van de Vincentiusvereniging om de twee maanden op de eerste dinsdag van de maand, ’s avonds van 8 tot 10 in de pastorie. Bijna altijd is het bestuur voltallig aanwezig. Het bestuur houdt twee tradities in stand. Elke bestuursvergadering wordt geopend met een kort gebed of een korte overweging en elke bestuursvergadering is er een collecte.
Een bestuursvergadering begint zoals altijd met de opening door de voorzitter. Dan volgt een gebed of overweging door een van de bestuursleden. Vroeger was daarvoor een gebedenboek van de Vincentiusvereniging beschikbaar. Tegenwoordig heeft een overweging meestal betrekking op een actualiteit uit het wereldnieuws of het plaatselijke nieuws, iets wat mensen op dat moment bezig houdt. Na de overweging volgt de collecte. De opbrengst wordt jaarlijks aan de pastoor gegeven, op zijn verjaardag. De pastoor kan daarmee kleine dingen doen, als een zwerver aanbelt en om geld voor de bus vraagt, bijvoorbeeld. Na eventuele mededelingen staat de hulpverlening op de agenda, volstrekt anoniem. De redenen van een hulpverlening zijn geen onderwerp van gesprek, daarin vertrouwt men

het bestuurslid dat de contacten met een gezin of een persoon onderhoudt, maar vaak wel of het moet gaan om een schenking of een lening. Tot slot komt de financiële stand van zaken aan de orde. Meteen na de vergadering worden de hulpvragers geïnformeerd over de afgesproken hulpverlening.
De bestuursvergaderingen ademen de sfeer van betrokken mensen die aan de hand van een zakelijke agenda en met een kop koffie er een actieve vergadering van maken.

Inspirerende woorden van Vincentius
Gewoon iets doen van mens tot mens, is de motivatie van de bestuursleden. Het zijn woorden van de heilige Vincentius.

Mensen hebben behoefte aan een klankbord, een vriend of een vriendin, tegen wie je van alles kunt vertellen, die naar je luistert, die je adviezen geeft, die ervaringen met je deelt. Met andere woorden: mensen hebben iemand nodig die hen een hand geeft en ze mee uit wandelen neemt. Helpen van mens tot mens is meer dan geld geven. Het bestuur van de Vincentiusvereniging heeft tot taak om naast een incidentele individuele hulpverlening en het beheer van het vermogen ideeën te ontwikkelen en te financieren, die kunnen leiden tot een tijdsgebonden adequate armoedebestrijding in Udenhout en Biezenmortel.
Naar het voorbeeld van Vincentius, die eens zei:
Caritas is geen dienstbetoon, geen hulpverlening uit medelijden, het is opkomen voor de mens, voor mensen die zijn zoals jij.

Jeugdfonds Vincent

Het Jeugdfonds Vincent stelt zich ten doel om voor schoolgaande kinderen uit gezinnen die moeten rondkomen van een minimaal gezinsinkomen, toch de financiële mogelijkheid te bieden om – net als alle andere kinderen – volwaardig te kunnen meedoen aan schoolse- en buitenschoolse activiteiten. Daarbij is minimaal inkomen omschreven als onvoldoende inkomsten om binnen het gezin een menswaardig bestaan te leiden. Het Jeugdfonds wil helpen bij het uitbannen van de problematiek van sociale uitsluiting van de schoolgaande kinderen, die vanwege onvoldoende financiële middelen tekort dreigen te komen in hun ontwikkeling van kennis en sociale vaardigheden en zich daardoor onvoldoende kunnen ontwikkelen

De 100-jarige Vincentiusvereniging zal het Jeugdfonds Vincent financieel mogelijk maken. Voorzitter Henk Lommers geeft het initiatief maatschappelijke betekenis. Kinderen, die niet kunnen deelnemen aan schoolse- en buitenschoolse activiteiten, blijven verstoken van een aan school gerelateerd sociaal maatschappelijk leven met hun klasgenoten. Zij raken daardoor geïsoleerd en gefrustreerd. Een samenleving die deze noden niet ziet, mag niet verwachten dat deze kinderen nu en later respect tonen voor die maatschappij. Mee mogen doen en integreren, zijn belangrijke zaken in het creëren van een samenleving waarbinnen men elkaar respecteert. Met kunnen 'meedoen', maak je sociale contacten, leer je hoe met elkaar om te gaan, wat voor een ander over te hebben, hoe te winnen en te verliezen. Kinderen die zulke dingen niet leren, komen ernstig tekort.

Het Jeugdfonds zal niet alleen financiële hulp bieden. Zij wil haar doel ook bereiken door het verstrekken van informatie over de regelgeving met betrekking tot overheids- en andere voorzieningen, helpen bij het aanvragen van een tegemoetkoming in de kosten bij instanties en als financieel vangnet fungeren.

Voor wie het Jeugdfonds nodig heeft en voor wie het jeugdfonds een warm hart toedraagt en een bijdrage wil schenken, het telefoonnummer is 06-30300673.

Hoofdstuk 6

Markante bestuurders

Presidenten van de conferentie

Van	Tot	Naam
1910	1936	Jan Vermeer
1936	1939	Jan van Iersel
1939	1948	Adrianus van de Ven
1948	1970	Burgemeester Willibrordus Verhoeven
1970	2004	Harrie van Iersel
2004	2005	Piet Witlox
2005	Heden	Henk Lommers

Ereleden

Naam
Pastoor Petrus van Eijl, beschermheer
Jan Vermeer, erevoorzitter
Pastoor Adrianus van der Meijden
Pastoor Johannes van Welie
Harrie van Iersel

Bestuur en leden van de conferentie

Van	Tot	Naam
1910	1939	Pastoor Petrus van Eijl, oprichter
1910	1936	Jan Vermeer, president
1910	1930	Adrianus van Loon, vice-presdient
1910	1937	Adrianus Pijnenborg, secretaris
1910	1937	Franciscus Verbunt, penningmeester
1911	1912	M. Bertens
1911	1913	Notaris Henri Vroemen
1911	1936	Wilhelmus Versteijnen, penningmeester
1912	1918	Cornelis Schoenmakers
1912	1925	Joannes Martens
1913	1927	Adriaan Willems
1915	1920	Franciscus van Rooij
1916	1939	Adrianus Bertens
1919	1939	Joannes van Rooij
1920	1944	Martinus Heijmans, penningmeester
1920	1923	De heer Langemeijer
1922	1955	Willem Martens
1924	1954	Johannes Adriaan van Loon
1925	1942	Adrianus Martens
1927	1954	Petrus Willems, vice-president
1933	< 1949	J.W. Cornelisse
1936	1939	Johannes van Iersel, president
1936	1973	Frans van de Pas, secretaris
1939	1940	Pastoor Adrianus van der Meijden
1939	1948	Adrianus van de Ven, president
1939	1942	Hendricus Bergmans
1939	> 1949	Henricus (Harrie) Brekelmans
1939	> 1949	Willem Piggen

1939	**> 1949**	**Johannes Martens**
1939	**> 1949**	**Adrianus Burgmans**
1940	**1948**	**Pastoor Johannes van Welie**
1943	**1954**	**Joost Vermeer, penningmeester**
1948	**1970**	**Burgemeester Willibrordus Verhoeven, president**
1948	**1973**	**Pastoor Karel Prinsen**
1948	**1983**	**Notaris Piet Huenges**
< 1949	**1959**	**Johannes Burgmans**
1953	**1970**	**Harrie Oerlemans**
1954	**2004**	**Harrie van Iersel, president**
1954	**1971**	**Frans de Bakker, penningmeester**
1971	**1981**	**Noud Reijs, penningmeester**
1973	**1983**	**Pastoor Karel Gevers, vice-president**
1974	**1984**	**Joke Klijn – In 't Groen, secretaris**
1974	**2001**	**Toos Vervoord**
1974	**2005**	**Antoon van de Ven**
1974	**1987**	**Pieter Vermeer**
1978	**1988**	**Lenie Hoppenbrouwers**
1979	**1982**	**Zuster Monica**
1981	**1991**	**Gerard van Hommelen, penningmeester**
1984	**2002**	**Pastor Wim van Sprang**
1987	**Heden**	**Jacqueline Coppens – Remeijsen, secretaris**
1987	**2004**	**Piet Witlox, president**
1988	**2005**	**Jo Brekelmans**
1989	**2005**	**Jack van den Avoort**
1990	**2000**	**Frans van Dongen, penningmeester**
1998	**Heden**	**Hans Couwenberg**
2000	**Heden**	**Tiny van Kempen, vice-president en penningmeester**
2001	**Heden**	**Fridie Schoonus van Keulen**
2003	**Heden**	**Pastoor Godfried Looyaard**
2004	**Heden**	**Marlies van Iersel**
2005	**Heden**	**Henk Lommers, president**
2006	**Heden**	**Gerard Teurlings**
2006	**Heden**	**Ad Smits**

Bronnen

Achterberg P, en E. Snel, “Het einde van duurzame armoede? Over ‘vertijdelijking’ en ‘verduurzaming’ van armoede” In: *Sociologie* 4 (1): 53-68., 2008

Archief Vincentiusvereniging Udenhout en Biezenmortel

Bakker, W. de, en mr. G. Berkelmans, “Den Arme gegeven, de oudste registers van de Tafel van de H.Geest van Oisterwijk”, 2002

Brabants Dagblad, “Op zoek naar nieuwe armen in Udenhout”, artikel Hans Rube, 3 december 2005
Brabants Dagblad, “Lubbers ambassadeur tegen de armoede”, 14 juli 2010

Brekelmans - Kuijpers, Cor, interview 6 maart 2010

Coppens - Remeijsen, Jacqueline, interview 6 november 2009

Coret, Louis, interview 7 november 2009

Dielen - Goutziers, Jo, interview 28 augustus 2009

Dongen, Frans van, interview 7 november 2009

Fasel, W.A. en P.J.M. Wuisman, “Geschiedenis van Udenhout”, 4e druk, 1978

Gemeente Tilburg, internetsite, informatie over armoedeaanpak.

Heemskerk - Van Iersel, Anne, interview 6 maart 2010

Iersel, Frans van, “Notulen Vincentiusvereniging Udenhout, bijgewerkt tot 31 december 1998”, Heemcentrum ’t Schoor, 1999

Iersel, Harrie van, interview 14 augustus 2009

Jaarboeken van de Vincentiusverenigingen in Nederland

Katholiek Documentatie Centrum, “Het heertje met de hoge hoed verdwijnt”, Eramusplein 11 (2000) nr.3

Lommers, Henk, interview juni 2010

Ridder, Erik de, wijkwethouder, interview 9 juli 2010

Scheffers, Frank, “Mieke van de Wal” in ‘Unentse Sprokkels’ 2010

Schoonus - Van Keulen, Fridie, interview 26 september 2009

Sociaal Cultureel Planbureau, armoedemonitor 2005

SP Tilburg, dossier ‘Armoede en werkgelegenheid’

Verhoeven - Broeders, Lia, Loket Z, interview 9 oktober 2009

Vervoord, Toos, interview 26 september 2009

Weijtmans - Van Biljouw, Riet, interview 28 augustus 2009

Wikipedia encyclopedie, biografieën Vincentius a Paolo en Frédéric Ozanam

Wouw, Koos, Kees en Noud van de, interview 20 november 2009

Colofon

Samenstelling
Dit jubileumboek is gerealiseerd door het Schrijversteam van Heemcentrum ’t Schoor. De eindredactie was in handen van Kees van Kempen en Lia Clement – Verhoeven (Schrijversteam, interviews) en Henk Lommers en Tiny van Kempen (Vincentiusvereniging). Dank aan iedereen waarmee we interviews mochten houden. Dank aan Kees van den Bersselaar voor de informatie voor het hoofdstuk over de bestuurders van de Vincentiusvereniging.

Afbeeldingen
Afbeeldingen zijn hoofdzakelijk afkomstig uit

- het archief van de Vincentiusvereniging
- bestuursleden van de Vincentiusvereniging
- Kees van den Bersselaar
- Annie van Roessel – Kolen
- Frank Scheffers
- Jan Denissen
- de familie Van de Wouw
- en Heemcentrum ‘t Schoor.

Mochten onbedoeld foto’s zijn opgenomen waaraan ons onbekende rechten zijn verbonden, dan kan contact worden opgenomen met de uitgever.

Het logo van het Jeugdfonds Vincent is een ontwerp van Outside The Box – Creative Minds, Jachtlaan 40, 5056 JM Berkel-Enschot, OutsideTheBox@online.nl

Drukkerij
Het boek is door drukkerij ELKA BV Tilburg gezet in het lettertype Helvetica en gedrukt op 115 grams houtvrij halfmat mc papier. De omslag is gedrukt op 200 grams halfmat mc papier.

Oplage
De oplage van deze jubileumpublicatie is 250.

Inhoudsopgave

	Hoofdstuk	Pagina
1	De Tafel van de Heilige Geest	5
2	Congregaties voor liefdadigheid	9
3	De Udenhoutse Vincentiusvereniging in de 20e eeuw	13
4	Wettelijk recht op bijstand	20
5	De uitdaging van de 21e eeuw	25
6	Markante bestuurders	31
	Bronnen	33